

Resmi Belgede Sahtecilik Suçu (TCK m. 204)

Hasan Tahsin Gökcan*

I. KORUNAN YARAR VE HUKUKİ NİTELİK

A. Tarihçe

Sahtecilik kelimesi; bir şeyi gerçekmiş gibi göstermek, bu amaçla düzmece, yalan-dolanda bulunmak, hile yapmak gibi anlamları barındırmaktadır. Belgelerde sahtecilik suçu genelde salt sahtecilik amacıyla gerçekleştirilmemekte, başka bir suçun işlenmesine (ki çoğu kez dolandırıcılık, kiminde zimmet, vergi kaçakçılığı vb.) vasıta olmaktadır. Bu nedenle sahtecilik suçlarının bağımsız bir suç tipini oluşturduğu ve hukuki konusunun farklı olduğu görüşünün benimsemişi çok eski tarihlere ulaşmamaktadır.

Sahtecilik suçları 19. yüzyıla kadar dolandırıcılıkla birlikte ele alınmış¹, sonraları belgelerdeki sahteciliğin kamu güvenine karşı suç oluşturduğu fikri gelişmiştir. Fakat belirtelim ki, sahteciliğin dolandırıcılıktan farklı olduğuna ilişkin görüşler bu kadar kesin ve net biçimde ayrışmamıştır. Gerçekten, 19. yüzyıl sonlarına kadar kimi yazarlar, sahteciliğin özel mülkiyete karşı suçlardan olduğunu söylemişler², yine diğer bir kısım yazarlar ise 20. yüzyıl ortalarında bile, sahteciliğin, dolandırıcılığın kalkışma aşamasının bir çeşidi olduğunu³ savunmuşlardır. 19. yüzyıl başların-

da İtalya'da Filangeri tarafından, sahteciliğin kamu güvenine hilal ettiği fikri ortaya atılmış ve büyük tartışmalara neden olmuştur.⁴

Yasal gelişmeler izlendiğinde ilk olarak resmi belgeler bakımından kamunun sadakat ve güveninin korunması gereği hissedilmiş ve 1813 tarihli Bayern Ceza Kanununda resmi belgede sahtecilik suçu, kamunun sadakat ve güvenine karşı suç olarak düzenlenmiş, özel belgede sahtecilik ise dolandırıcılığın nitelikli şekli olarak kabul edilmiştir. Resmi ve özel belgede sahteciliğin birlikte düzenlenmesine ilk kez 1854 tarihli Baden ve 1851 tarihli Prusya Ceza Kanunları yer vermiştir.⁵ Yine 19. ve 20. yüzyılda düzenlenen kanunlardan; 1889 ve 1930 tarihli İtalyan Ceza Kanunu, Belçika ve 1994 tarihli Fransız Ceza Kanununda sahtecilik suçları "kamu güveni aleyhine suçlardan" kabul edilmiştir.⁶

Belgelerde sahtecilik suçları, 765 sayılı Ceza Kanununun 339 ila 356. maddelerinde düzenlenmişti. 5237 sayılı Ceza Kanununda bu maddelerdeki eylemlerden çoğunun doğrudan karşılığı düzenlenmemiş, fakat dolaylı olarak 204. madde içerisine alınmıştır;⁷

204/1. maddedeki suç; 765 sayılı Yasanın, 342/1,

* Yargıtay Tetkik Hakimi

1 Tezcan/Erdem/Önok, Ceza Özel Hukuku, 6. Bası, Ankara 2008, s. 672.

2 Carmignani, Giuliani, nakleden Selçuk, Dolandırıcılık Cürmünün Kimi Suçlardan Ayrımı ve Çeklerle İlgili Suçlar, 1986, s. 73.

3 Birnbaum ve Morezoll, nakleden Selçuk, Dolandırıcılık Cürmünün Kimi Suçlardan Ayrımı, s. 71.

4 Selçuk, Dolandırıcılık Cürmünün Kimi Suçlardan Ayrımı, s. 71.

5 Tezcan/Erdem/Önok, Ceza Özel Hukuku, 6. Bası, Ankara 2008, s. 672.

6 Ancak İngiliz hukukunda sahteciliğin mülkiyet aleyhine suçlar arasında görüldüğü belirtilmektedir; Erman/Özek, Kamu Güvenine Karşı İşlenen Suçlar, 1996, s. 225.

7 Kaylan, Keskin, Belgelerde Sahtecilik Suçları, Türk Ceza Kanunu Reformu, İkinci Kitap, TBB. Ankara 2004, s. 181,182.

342/3, 344, 346, 350, 356, 325, 328, 329/1. maddeleri kapsar niteliktedir.

204/2. maddedeki suç; 765 sayılı Yasanın 339/1-1.c., 340, 341/1, 341/2, 346, 350, 351, 352, 355. maddeleri kapsamaktadır.

204/3. madde; 765 sayılı Yasanın 339/1-2.c, 340/son c, 341/1-2.c, 342/2, 342/4. maddelerdeki eylemleri kapsar durumdadır.

Diğer taraftan, 765 sayılı TCK 325, 328, 334, 335, 336. maddelerdeki suçların yeni TCK içinde doğrudan bir karşılığı bulunmamaktadır. Fakat, bu tür eylemlerin resmi veya özel belgede sahtecilik suçlarını oluşturması olanaklıdır. Bu nedenle, cezasız bırakıldıkları söylenemez.⁸ 765 sayılı Kanunun 329. maddesinde ise, kullanılmış kıymetli damga veya pulların üzerindeki işaretlerin silinerek tekrar kullanılması eylemleri düzenlenmekteydi. 5237 sayılı Yasanın 199. madde gerekçesinde bu şekildeki fiillerin de sahtecilik sayılacağı ve 199. madde ile cezalandırılacağı belirtilmiştir.

B. Korunan Yarar ve Hukuki Nitelik

Suçun maddi konusunu oluşturan belgeler, toplum içerisinde her an kurulmakta olan hukuki ilişkilerin yürümesini sağlayan, kanıtlayan ve delil niteliği olan evraklardır. Bir hukuki ilişkinin kuruluşu, sona erdirilişi ve hak ve borçların tanzim ve ispatında önemli bir araç olan belgenin gerçekliğine toplumda güven duyulması zorunludur. Belgenin gerçekliğine ilişkin toplumda oluşan bu güvene ‘kamu güveni’ denilmektedir. Belgede sahtecilik öncelikle belgelerin gerçekliğine olan güvenin sarsılmasına yol açacak, bu da hukuk düzenini ve toplumsal ilişkileri olumsuz etkileyecektir. Bunun yanı sıra, belgede sahtecilik sonucunda, ilgili belgeye bağlı çeşitli hukuki ilişkilerin kuruluşu veya kanıtlanmasıyla ilgili hukuksal sorunlar çıkarak, belgeye bağlı hakları olanlar zarar görebilecek ya da zarar tehlikesine maruz kalacaktır. Dolayısıyla, belgenin ceza hukuku koruması altına girmesinde; kamu güveninin ve kanıt niteliğinin korunması ve hakların zarar görmesi tehlikesinin doğması gibi birden fazla nedeni bulunmakla birlikte, kamu güveninin korun-

masına ilişkin yarar öncelik taşımaktadır.

Doktrinde, korunan yararlar ilgili farklı görüşler bulunmaktadır. Bir görüşe göre belgede sahtecilik suçları ile korunan hukuki yarar yalnızca, belgelerin gerçekliğine dair toplumda var olan güven, başka deyişle *kamu güvenidir*.⁹ Diğer bir görüşe göre, suçla bir yandan hukuki ilişkilerdeki itimat ve güven, diğer yanda belgenin doğruluğu veya gerçekliğine bağlı yararlar; başka deyişle, kamusal ve kişisel nitelikteki yararlar korunmaktadır.¹⁰ Bir kısım yazarlar da suçla kamu güveninin korunduğunu kabul etmekle birlikte; “belgede sahtecilik suçları, delil araçlarının güvenliğini ve güvenilirliğini koruma amacına hizmet etmektedir” ifadesini eklemeyi gerekli görmüşlerdir.¹¹ Belirtelim ki İtalyan Yargıtay’ının bir kararında sahtecilik suçlarının ihdasında; kamu güveni esas alınmakla birlikte, ispat vasıtasını koruma düşüncesinin de bulunduğu belirtilmiştir.¹²

Yargıtay, 765 sayılı Yasa döneminde suçla korunan yararın kamu güveni olduğunu kabul etmişti.¹³ Hat-

9 **Erman/Özek**, Kamu Güvenine Karşı İşlenen Suçlar, İstanbul 1996, s. 223, 224; **Artuk/Gökçen/Yenidünya**, Özel Hükümler, 9. B. s. 529; **Soyaslan**, Özel Hükümler, 5.B. s. 396; **Gökçen, Ahmet**, Yeni Türk Ceza Kanununda Resmî Belgede Sahtecilik Suçları, Hukuk ve Adalet Dergisi, Ekim 2005, S.6-7, s. 184; **Bayraktar, Köksal**, Türk Ceza Kanununda Kamu Düzeni, Kamunun İtimadı ve Kamunun Selameti Aleyhine İşlenen Cürümler, Değişen Toplum ve Ceza Hukuku Karşısında TCK.nın 50. Yılı ve Geleceği, İstanbul 1977, s. 601; **Taşdemir, K./Özkepir, R.**, Sahtekarlık Suçları, Ankara 2009, s. 2; **Arslan, Çetin/Azizağaoğlu, Bahattin**, Yeni Türk Ceza Kanunu Şerhi, Ankara 2004, s. 848.

10 **Erem**, TCK Şerhi, 1993, C. II, s. 1673; **Erem/Toroslu**, Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler, 1983, s. 257; **Toroslu**, Ceza Hukuku Özel Kısım, 2005, s. 220, yazar ayrıca suçla bizzat belgenin de korunduğunun söylenemeyeceğini, yeni bir sahte belge yaratılması örneğinde ortada korumaya değer bir belgenin bulunmadığının anlaşılacağını ifade etmektedir; **Toroslu**, Özel Kısım, 2005, s.2119. Selçuk da suçun iki konulu olduğunu, ilk olarak kamu güveni korunurken, ikinci olarak kanıt araçlarının doğruluk ve gerçekliklerinde saklı özel yararın korunduğunu belirtmektedir; **Selçuk**, Dolandırıcılık Cürmünün Kimi Suçlardan Ayrımı, s. 71.

11 **Tezcan/Erdem/Önok**, Ceza Özel Hukuku, 6. Bası, Ankara 2008, s. 674.

12 “Sahtekarlık suçlarında Ceza Kanunu sadece ispat vasıtası olması nedeniyle değil, aynı zamanda bizatihi, yani kamu güveninin bir ifadesi olması hasebiyle de resmi varakayı korumak hedefini güder.” İt.Yrg. Daireler Kurulu, 10.10.1981; **Erman/Özek**, Kamu Güvenine Karşı Suçlar, 1996, s. 223.

13 “Evrakta sahtecilik suçlarının hukuki konusu kamunun güvenidir. Belgelerin gerçeğe aykırı düzenlenmesi, gerçek belgeye eklemeler yapılması, tamamen veya kısmen değiştirilmesi, eylemlerinin kamu güvenini sarstığı kabul edilerek suç sayılıp, yaptırıma bağlanmıştır. Bu nedenle de fiilen bir

8 Aynı yönde; **Esen**, Sinan, Mal Varlığına Karşı Suçlar, Belgelerde Sahtecilik ve Bilişim Alanında Suçlar (Kısaltma; Sahtecilik), Ankara 2007, s. 461.

ta, 339 ve 355. maddelerle ilgili bir değerlendirmede, sahtecilik suçlarındaki ceza miktarlarını belirlemede yasa koyucunun, suçun kamu güvenini bozmadaki etkinliğini ölçü aldığı, belirtilmiştir.¹⁴ Yargıtay bu görüşünü 5237 sayılı TCK.nın sahtecilik hükümleri bakımından da sürdürmektedir;

“Evrakta sahtecilik suçlarının hukuki konusu kamu güvenidir. Belgelerin gerçeğe aykırı olarak düzenlenmesi, gerçek bir belgeye ekleme yapılması, tamamen veya kısmen değiştirilmesi eylemlerinin kamu güvenliğini sarstığı kabul edilerek suç sayılmıştır.”¹⁵

II. SUÇUN UNSURLARI

Resmî belgede sahtecilik

MADDE 204

(1) Bir resmî belgeyi sahte olarak düzenleyen, gerçek bir resmi belgeyi başkalarını aldatacak şekilde değiştiren veya sahte resmi belgeyi kullanan kişi, iki yıldan beş yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.

(2) Görevi gereği düzenlemeye yetkili olduğu resmî bir belgeyi sahte olarak düzenleyen, gerçek bir belgeyi başkalarını aldatacak şekilde değiştiren, gerçeğe aykırı olarak belge düzenleyen veya sahte resmi belgeyi kullanan kamu görevlisi üç yıldan sekiz yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.

(3) Resmî belgenin, kanun hükmü gereği sahteliği sabit oluncaya kadar geçerli olan belge niteliğinde olması hâlinde, verilecek ceza yarısı oranında artırılır.

A. Fail ve Mağdur

Resmi belgede sahtecilik suçu 204. maddede iki farklı şekilde düzenlenmiştir.

Maddenin ilk fıkrasındaki suç herkes tarafından işle-

nebilir. Fail kamu görevlisi olur ve göreviyle bağlantılı olmaksızın resmi belgede sahtecilikte bulunursa 204. maddenin ilk fıkrası ile sorumlu tutulur.

204. maddenin ikinci fıkrasındaki suçun faili yalnızca kamu görevlisidir. Bu nedenle 2. fıkra özgü suç olarak düzenlenmiştir. Kamu görevlisinin suç göreviyle bağlantılı olarak işlemesi halinde, 204/2. maddede suç meydana gelir.

Kamu görevlisi olmayan kişiler yalnızca 204. maddenin ilk fıkrasındaki suçun faili olabilirler. Bu kişiler ayrıca, kamu görevlisinin göreviyle ilişkili olarak işlediği 2. fıkradaki suçun azmettirenini ya da yardım edeni olarak da sorumlu tutulabilir.

Kamu görevlisi kavramı 6/1-c maddesinde tanımlanmıştır. Bu tanıma girmese dahi, kimi kuruluşlarla ilgili özel yasalarında görevleri dolayısıyla ‘kamu görevlisi gibi cezalandırılması’ gerektiği yolunda hükümler yer almıştır. 765 sayılı Yasa döneminde 399 sayılı KHK.nın 3771 sayılı kanunla değişik 11/b maddesinde KİT personeli, teşebbüsleri ve bağlı ortaklıklarının görevleri nedeniyle işledikleri suçlarda memur (kamu görevlisi) sayılmaları nedeniyle, KİT personelinin görevi nedeniyle düzenlediği belgeler dolayısıyla suçun faili olabileceği kabul edilmekteydi. 5237 sayılı Yasa bakımından KİT sayılan kuruluşların ‘kamusal faaliyet’ yaptıkları ve personelinin de 6/c maddesi gereği kamu görevlisi sayılacağı görüşü benimsenirse¹⁶, sözü edilen 11/b maddedeki hükme gerek kalmaksızın fail olabilecekleri ve KİT belgelerinin de yasa gereği resmi belge sayılacağı kabul edilmelidir.

Suç, kamu güvenine karşı işlendiğinden, *mağdur* toplum olduğu belirtilmiştir.¹⁷ Ancak suçla korunan ikincil yararın kişilere ilişkin olduğu düşünüldüğünde, suçtan dolayı haksızlığa uğrayan kişilerin de suçtan zarar gördükleri ve davaya katılma haklarının bulunduğu kabul edilmelidir.¹⁸

zararın ortaya çıkması aranmamakta, zarar olasılığı yeterli görülmektedir.” CGK. 8.6.2004, 94/132; CGK. 1.4.2003, 12/76; CGK. 12.11.2002, 209/379

14 CGK. 6.11.2007, 11-223/224.

15 CGK. 6.3.2007, 276/55; **Aşaner/Güven/Yalvaç/Özdemir/Erel**, CGK Kararları, Ankara 2008, s. 461.

“Belgede sahtekarlık ... suçunun hukuki konusu kamunun güveni olup, suçun oluşması için genel kast ve zarar olasılığı yeterlidir.” 11.CD. 5.3.2008, 1232/1298.

16 Kamu görevlisi tanımı ve uygulaması için bkz; **Gökcan/Artaç**, Kamu Görevlisi Ve Özel Soruşturma Usulleri, 2.B. Seçkin Yayınevi, Ankara 2008, s. 35 vd.

17 **Artuk/Gökçen/Yenidünya**, Özel Hükümler, 9. B. s. 542.

18 Suçun hukuki konusunun kamu güveni şeklinde tek olduğunu kabul eden yazarlara göre, sahtecilik nedeniyle zarar görenler mağdur olmayıp, suçtan zarar gören durumundadırlar. Zarar görenlerin birden fazla olması, suçun hukuki konusunu etkilemez; **Erman/Özek**, Kamu Güvenine Karşı İşlenen Suçlar, 1996, s. 11.

B. Maddi Konu Olarak Belge

1. Tanım

Suçun maddi konusu ‘belge’ olarak öngörülmüştür. Kanunda belge tanımlanmamıştır. Bu nedenle belge kavramı, doktrinin de katkısıyla yargı kararlarıyla yapılacaktır. Belgenin tanımı ve unsurları konusunda bazı farklı görüşler bulunmaktadır.

Belge kelimesi dilimizde evrakın karşılığı olarak kullanılmaktadır. Evrak kelimesi, yazılı kağıt (varaka) anlamına gelmektedir. Yazılı evrakın belge niteliğine kavuşması, aranan zorunlu unsurları taşımasına bağlıdır.

Türk hukukunda¹⁹ belgenin her şeyden önce yazılı bir materyal olduğu benimsenmekte ve ancak her yazılı olan şeyin belge olmayacağı, hukuken korunacak bir değeri ve delil niteliği olanların belge olabileceği kabul edilmektedir.²⁰ Diğer taraftan, hukuki bir değerinin bulunması ve delil niteliği taşıması bakımından düzenleyenin belli olması da gerekir.

Ceza hukukunda belge; belirli bir düşünce, hukuki ilişki veya vakayı yansıtan, başka deyişle hukuki sonuç doğurmaya elverişli bir irade beyanını içeren ve düzenleyicisinin kim olduğunu da gösteren yazılı evrak olarak tanımlanabilir. Doktrinde de benzeri tanımlar yapılmıştır.²¹

2. Belgenin Unsurları

a. Yazılı Olma

Belgenin temel unsurlarının başında yazılı olması gelmektedir. Belgeyi oluşturan iradenin yazı ile

belirlenmiş, tespit edilmiş olması halinde bu unsur gerçekleşir. Belgenin yazılı olması, irade beyanının kaydedilmesi anlamına gelmektedir. Dolayısıyla yazılı olma ögesi aynı zamanda, yazının yazılabilir bir materyale tespit edilmesini de kapsamaktadır. İlgili mevzuatta aksi belirtilmedikçe, yazının herhangi bir dil veya alfabeye yazılması olanaklıdır. Fakat, yazının okunur, anlaşılır olması zorunludur. Okunamayan yazılı evrak, belge sayılamaz.

Yazılı olma ögesinin varlığı için bazı unsurların varlığı aranmalıdır :

1- Bir dilin kullanılması : Yazılı olma ögesi, bir dil ve alfabenin kullanılmasını gerektirmektedir. Hukuken yasaklanmış olmadıkça, bilinen herhangi bir dille yazılmış olması yeterlidir. Doktrinde, ölü veya yaşayan bir dilin, hatta itibari veya gizli bir dile ait harflerin veya stenografinin de kullanılabilmesi belirtilmektedir.²² Fakat, belirli bir konuda Türkçe yazılması zorunlu görülmekte ise bu kurala uyulmaması, yazılan kaydın belge sayılmasını önler.

2- Yazının bir vasıtayla kaydedilmesi : Bir insan düşüncesinin uygun vasıtayla kaydedilmiş olması, belge sayılmak için yeterli değildir. Örneğin yazı içermeyen fotoğraf, film şeridi gibi nesnelere de bir fikrin kaydını sağlamak ve bunlar usul hukukunda belge sayılsalar bile konumuz yönünden belge niteliğinde değildirler.²³ Bu bakımdan, düşüncenin *yazı ile* kayda geçirilmiş olması zorunludur. Yazının elverişli herhangi bir vasıtayla kaydedilmesi olanaklıdır. Basıkı makinesi, daktilo, bilgisayar gibi araçlarla ya da mürekkepli veya kurşun kalemle ve hatta tebeşir gibi kolayca silinebilir bir malzemeyle yazılmaya elverişli bir cisme yazılmış olması yeterlidir.²⁴ Fakat belirli konulardaki belgelerin belirli bir vasıtayla kaydedilmesi yasa gereği aranmakta ise (el yazısıyla vasiyetname gibi) bu koşula uyulması zorunludur.

3- Yazının elverişli bir cisme kaydedilmesi : Kanun belgeyi sadece içeriği nedeniyle değil, maddi varlığı itibarıyla de korumaktadır. Bu bakımdan, evrakın

19 Madde gerekçesinde de belgenin aslında ‘yazılı kağıt’ olduğu ifade edilmiş, ancak araç plakaları örneğindeki gibi metal levhaya yazı yazılmasının da belgeyi oluşturabileceği açıklanmıştır.

Belirtelim ki Alman Hukukunda belgenin yazılı olmasının zorunlu olmadığı görüşü de savunulmakta ve Federal Mahkemenin bu yönde kararları bulunduğu açıklanmaktadır; **Tezcan/Erdem/Önok**, Ceza Özel Hukuku, 6. Bası, Ankara 2008, s. 675.

20 **Erman/Özek**, Kamu Güvenine Karşı İşlenen Suçlar, s.306. Aynı doğrultuda madde gerekçesinde de, belgenin hukuki bir sonuç doğurmaya elverişli olması gerektiği belirtilmiştir.

21 “Belgeyi, olayları nakleden veya irade beyanlarını içeren ve bir kimse tarafından oluşturulan her türlü yazılı belge olarak tanımlamak mümkündür.”; **Toroslu**, Ceza Hukuku Özel Kısım, 2005, s. 220.

“Belge, onu meydana getiren kişinin delil amacıyla belirli bir beyanını içeren yazı parçasıdır.”; **Tezcan/Erdem/Önok**, Ceza Özel Hukuku, 6. Bası, Ankara 2008, s. 675.

22 Manzini, 2218, Saltelli di Falco, Garçon, 303, nakleden ve aynı görüşte **Erman/Özek**, Kamu Güvenine Karşı İşlenen Suçlar, 1996, s.314.

23 **Toroslu**, Özel Kısım, 2005 s. 221.

24 **Erman/Özek**, Kamu Güvenine Karşı İşlenen Suçlar, 1996, s.311.

kendine özgü varlığının bulunabilmesi için, yazının üzerine yazılmasına, taşınmasına ve devredilmesine elverişli bir şey üzerine tespit edilmesi de lazımdır.²⁵ Dolayısıyla, bir kağıda veya bez, parşömen, deri, levha veya metal plakaya harf veya rakamın elle ya da baskı yöntemiyle iz şeklinde basılması halinde yazı koşulu gerçekleşmiştir.²⁶ Yargıtay da yazının taşınabilir bir şey üzerine yazılması gerektiğini kabul etmiştir.²⁷

Yazının belirli bir cisme ve taşınır bir şeye kaydedilmesi gerekli olduğundan, bilgisayar programları ve verileri belge olarak kabul edilemez.²⁸ Buna karşın, bu alandaki gereklilik bilgisayar sistemine kayıtlı veriler bakımından özel olarak düzenleme yapılarak karşılanmıştır. TCK 244/2. madde ile, bilişim sisteminde kayıtlı veriyi bozma, yok etme, değiştirme, erişilmez kılma veya sisteme veri yerleştirme filleri cezalandırılarak özel bir sahtecilik suçu düzenlenmiştir.²⁹

25 **Erman/Özek**, Kamu Güvenine Karşı İşlenen Suçlar, 1996, s.314.

26 Bir görüşe göre yazının mutlaka kağıt veya bez gibi taşınır şeyler üzerine yazılması zorunludur; Manzini, VI, s.93, nakleden **Toroslu**, Özel Kısım, 2005, s. 221; **Erem**, Türk Ceza Kanunu Şerhi, Özel Hükümler, 1993, C.II, s. 1676; **Erman/Özek**, Kamu Güvenine Karşı İşlenen Suçlar,1996, s.314.

Diğer yazarlara göre, belge niteliğiyle ilgili öbür unsurlar varsa taşınmazlar da (örneğin evin duvarındaki yazı da) belge sayılmalıdır; Antolisei, Par.spec.II, s. 92, nakleden ve aynı düşüncede, **Toroslu**, Özel Kısım, 2005, s. 221. Buna karşın, İtalyan Yargıtay'ının, kilise duvarına yazılan yazının belge sayıldığına ilişkin 14.8.1919 tarihli kararı bazı yazarlarca eleştirilmekte, belge niteliğinin bulunabilmesi için, yazının kaydedildiği cismin taşınabilir bir malzeme olması gerektiği, bu nedenle mezar taşları, duvar gibi yerlere yazılan yazıların belge olarak kabul edilemeyeceği, bunların delil niteliği bulunsu dahi, üzerlerinde yapılacak sahtecilik fiillerinin dolandırıcılık suçuna vücut vereceği belirtilmektedir; **Erman/Özek**, Kamu Güvenine Karşı İşlenen Suçlar, 1996, s.315.

27 “Evrakta sahtecilik suçlarının konusunu oluşturan belgenin, *taşınabilen bir şey üzerine yazılıp* da hukuki hüküm ifade eden bir olayı kanıtlamaya yarayan yazı olduğu, 5237 Sayılı TCK. nun 204. maddesinin gerekçesinde de belirtildiği üzere, belgenin varlığının kabulü için yazılı kâğıdın bulunmasının zorunlu olmadığı, bir metal levha üzerine yazı yazılması halinde de diğer unsurların varlığı durumunda, belgeden söz edilebileceği, bu bakımdan araç plakalarının da resmi belge olarak kabulü gerekeceğinin vurgulanması karşısında, sahte olarak düzenlenen mührün kullanılması ile oluşturulan **araç plakalarında yapılan sahteciliğin** 5237 Sayılı TCK. nun 204/1 maddesine uyan suçu oluşturduğu gözetilmeden, mühürde sahtecilik suçunun gerçekleştiği kabul edilerek yazılı şekilde hüküm kurulması kanuna aykırıdır.” 11.CD. 22.2.2007, 8681-1073.

28 **Erdem/Özbek**, İBD. Temmuz 1997, s. 77, nakleden **Tezcan/Erdem/Önok**, Ceza Özel Hukuku, 6. Bası, Ankara 2008, s. 674.

29 **Tezcan/Erdem/Önok**, Ceza Özel Hukuku, 6. Bası, Ankara

4- *Yazının okunabilir olması* : Yazının bir fikri yansıtması ve bu nedenle delil değeri taşıması nedeniyle, okunabilir olması gerekir. Bazı harflerin kayıtlı olduğu görülmekle birlikte, okunamayan, içerdiği düşünce anlaşılamayan bir yazı belge olarak kabul edilemez. buna karşın, yazı içeriği okunabiliyor ve anlaşılıyor olmak koşuluyla, bazı harflerinin silinmiş olması veya okunamaması belge niteliğini etkilemeyecektir.

Belirtilen koşulların varlığı halinde, belgeye ilişkin yazılı olma ögesinin gerçekleştiği kabul edilir. Yazılı olma unsuru bakımından kural olarak yazılılık yeterli ise de, yasada ilgili belgenin belirli bir biçimde yazılmış olması aranmış ise bu şekle uyulmaması, belge sayılmasını önleyecektir.

b. Hukuki Değer Taşıyan Bir İçeriğinin Bulunması

Yazılı evrakın belge olarak kabul edilebilmesi için; hukuken korunmaya değer bir içeriğinin bulunması gerekir.³⁰ Yoksa, hukuki bir değeri bulunmayan yazının belge değeri yoktur. Belgenin belirli bir düşünce veya olayın aktarımını ya da bir hukuki ilişkinin varlığı ya da yokluğunu gösterme gibi bir irade beyanını içermesi halinde hukuken korunduğu, delil niteliğinin bulunduğu kabul edilir.

Yazılı bir evrakın belirli bir fikri veya maddi bir olayı içermesi tek başına belge olması için yeterli değildir. Bu yazının delil olarak kullanılabilir olması halinde hukuken korunması söz konusu olur. Bu nedenle, delil değerinden yoksun (hukuken anlamı olmayan bir yazıyı içeren) yazılı bir kağıt üzerinde yapılacak değişikliğin, herhangi bir zarar olasılığı da olmadığından, eylem sahtecilik olarak kabul edilemeyecektir.³¹

Bazı belgeler özellikle bir konuda delil olmak üzere oluşturulur; örneğin bir suç tutanağı, ilam, vekaletname veya borç senedi ya da sözleşme bu şekildedir. Bu tür belgelere ‘mahsus evrak’ denilmektedir. Buna karşın bazı belgeler böyle bir maksatla oluş-

2008, s. 675.

30 Bu nedenle, mutlak olarak hukuka aykırılık dolayısıyla batıl sayılan belgelerin hukuki sonuç doğurmayacakları ve sahtecilik suçunda korunmadıkları buna karşın bazı eksiklikleri nedeniyle batıl olduğu ileri sürülebilen belgelerin korunacağı belirtilmektedir; Antolisei, Par.spec.II, s. 94, nakleden ve aynı görüşte, **Toroslu**, Özel Kısım, 2005, s. 223.

31 **Erman/Özek**, Kamu Güvenine Karşı İşlenen Suçlar, 1996, s.321.

turulmadıkları halde, hal ve şartlardaki değişiklikler nedeniyle delil niteliği kazanabilirler ki bunlara da ‘tesadüfi evrak’ denilir.³² Şu halde, bir irade açıklamasının hukuki bir sonuca yol açacak içerikte olması halinde, belgenin içerikle ilgili ögesinin gerçekleştiği düşünölmelidir. Örneğin tesadüfi evraktan sayılan bir aşk mektubu da içerdiği düşönceler bakımından boşanma davasında kanıt olarak kullanılabilir ve özel belge sayılır.³³

Göröldüğü üzere yazılı bir varakanın hukuki sonuç doğurması ve belge sayılabilmesi, onun ispat gücünün bulunmasına bağlıdır. İspat gücü olmayan yazılar üzerindeki değişiklikler veya sahtecilikler, belge ögesinin (ve dolaylı olarak zarar olasılığının) bulunması nedeniyle belgede sahtecilik suçunu oluşturmaz.

Belgenin ispat gücü bulunması gerektiği hususu bir çok kararda vurgulanmıştır.³⁴

Belgenin hukuki sonuç doğurur nitelikte bulunmaması halinde sahtecilik suçunun maddi konusunu oluşturamayacağı bir kararda şu ifadelerle açıklanmıştır; “Özel belgede sahtecilik suçunun oluşması için o belgenin doğrudan hukuki sonuç doğurucu nitelikte olması gerekir. Belediyenin yeterli görüp işleme koy-

32 **Erman/Özek**, Kamu Güvenine Karşı İşlenen Suçlar, 1996, s.322.

33 **Toroslu**, Özel Kısım, 2005, s. 224.

34 “Resmi belgeler, içerdikleri saptamalar ölçüsünde, içermesi gerekirken içeriğinden dışlananlar yönünden de ispat vasıtası olacaklardır.” CGK. 6.3.2007, 276/55; **Aşaner / Güven / Yalvaç / Özdemir / Erel**, CGK Kararları, Ankara 2008, s. 461. “Bir belediye tarafından verilen ve sadece o belediyece ve o dönemde yapılacak atamalar için geçerli olan (imtihan kazandı belgesi), adı geçen belediye dışında kurumlar için memuriyete atamada dayanak yapılamaz. Resmi bir varakanın sahtecilik suçuna konu olabilmesi için, belgenin hukuki sonuç doğurmaya elverişli olması zorunludur. 6.CD. 31.3.1983, 1016/2703. Bu konuda ayrıca, “fotokopi belgeler” başlığı altındaki kararlar da örnek niteliğindedir. *İtalyan Yargıtay’ı kararları:*

“Resmi varakanın ayırıcı vasfı, kamu açısından önem taşıyan subjektif hukuki durumları meydana getirmek, başkasına devretmek, değiştirmek veya sona erdirmek sonuçlarını doğurucu ve bununla birlikte ya da bunun yerine, memur tarafından yapılan faaliyetleri veya onun huzurunda cereyan edip de onun bilgisine ulaşan olayları tevsik edici bir nitelik taşımasıdır.” İt.Yrg. 29.10.1983.

“Öğretmen tarafından düzenlenen sınıf defteri, hukuken önemli olan fiilleri ispata yönelik olduğu ve memur tarafından düzenlendiği cihetle resmi varakadır.” İt.Yrg. 9.4.1984 ; **Erman/Özek**, Kamu Güvenine Karşı İşlenen Suçlar, 1996, s.326.

Kararlar için bkz; **Erman/Özek**, Kamu Güvenine Karşı İşlenen Suçlar, 1996, s.326.

madığı ve içeriğinin gerçeğe uygunluğunu araştırdığı belgenin belediyeye verilmesiyle hemen hukuki sonuç doğurmadığı açıktır. Saptanan bu durum ve uygulamaya göre tanzim ve tevdi ile hukuki sonuç doğurmaları olanaksız olan bu belgelere dayanılarak sanığın mahkumiyetine karar verilmesinde isabet yoktur.”³⁵

Yargıtay, düzenlenen sahte belgenin veya gerçek belgedeki değişikliğin delil niteliğini araştırırken, “hukuki bir iddiaya (bir hakkın doğumu veya sona ermesine) esas olup olamayacağı” ölçütünden yararlanmaktadır. Sahtecilik sübuta ermekle birlikte, bu belgenin hukuken bir hakka esas olarak ‘geçerli ve kullanılabilir’ olmaması halinde, belgenin delil niteliği de bulunmamaktadır:

“Sanığın, altılı ganyan biletinin kendine verilen nüshasında 1,2,3,4,5. ayaklarını doğru tahmin etmiş gibi göstermek için, daha önceki doldurulan işaretleri silerek tahrifat yaptığının ve bu durumuyla bileti müşteriye sattığının, ancak sözü edilen ve suçun maddi konusu olan biletin jockey kulübünde bulunan ashyla karşılaştırıldığında sonuç doğuramayacağının anlaşılması, bu nitelikteki bir bileti başkasına satarak haksız kazanç sağlamaktan ibaret eylemin dolandırıcılık suçunu oluşturacağı gözetilmeden, yazılı şekilde hüküm kurulması bozmayı gerektirmiştir.”³⁶

Belgenin hukuki değer taşıması gerektiği doktrinde de kabul edilmekle birlikte, yukarıdaki kararlara konu olaylarda olduğu gibi, birden fazla suretten kişiye verilen nüsha belge üzerinde sahtecilik yapılmasında veya resmi daireye ibraz edilen sahte belgenin gerçekliğinin araştırılması durumunda hukuken itibar edilemez olduğunun anlaşılması halinde delil niteliği taşımadığı için belge sayılmayacağı biçiminde özetlenebilecek Yargıtay görüşü eleştirilmiştir.³⁷

35 CGK. 5.11.1990, 6-246/263.

36 6.CD. 26.9.1985, 4338/9130.

37 Doktrinde, birden fazla düzenlenen belgelerin (6.CD.nin 26.9.1985 gün ve 4338/9130 sayılı kararına konu olaydaki gibi veya makbuz verilmesi örneği gibi) kişiye verilen nüshasının tek başına kanıt gücü olmadığına dayalı Yargıtay kararları eleştirilmiştir. Bu yazarlara göre bir belgenin her nüshası aynı ispat gücüne sahip olup, dairede kalan nüshadan gerçeği anlaşılrsa dahi, kişiye verilen nüshada yapılacak sahtecilik, resmi belgede sahtecilik suçunu oluşturur. Başka deyişle, bir belgeye önem verilmemesi veya belgenin işleme konulması için araştırma yapılmasına gerek görülmesi, o belgenin hukuki değer taşımadığını ifade etmez. İtalyan Yargıtay’ı tarafından verilen bir kararda da bu görüşün be-

‘Belge’ nin hukuki değer taşıyan varaka olduğundan hareketle, belgede yapılan sahteciliğin de bu hukuki değeri etkileyecek nitelikte olması aranmalıdır. Önemli hususlardaki sahtecilik, delil niteliğini etkilemediğinden, suç oluşturmaz. Dolayısıyla, sahteciliğin delil niteliğini etkileyen önemli hususlara ilişkin olması gerekir.

Belgede gerçeğe aykırı bazı eklemeler yapılmakla birlikte, bunların belgenin hukuki değerini bozmayan veya etkilemeyen önemli hususlarda olması durumunda, suçun oluşmayacağı kabul edilmelidir. Nitekim Yargıtay bir olayda, icra takip dosyasındaki tutanaklarda, icra kovuşturmasıyla ilgili hukuki bir sonuç doğurmadığı kabul edilen (avukatlık sözleşmesinin ibraz edildiğine ve vekalet ücretinin buna göre karar altına alınmasına ilişkin eklemeler yapılması ve bazı tutanaklardaki tarih ve sıralamanın sonradan hatalı yazılması gibi) bazı eklemelerin suç oluşturmadığını, disiplin eylemi boyutunda kalacağını kabul etmiştir.³⁸

Açığa/beyaza imza : Belge unsurunu varlığı için, yazılı olma, içeriği bulunma ve düzenleyenin bilinmesi olarak açıklanan üç öğeyi de taşıması zorunludur. Bunlardan birinin eksikliği halinde, yazının belge sayılması mümkün değildir. Bu nedenle, bir yazılı belgeyi düzenleyenin belli olması, içeriği bulunmadığı takdirde ‘belge’ sayılması için yeterli görülmediğinden, kanun koyucu bu tür yazılı kağıt üzerinde işlenen suçları, ‘açığa imzanın kötüye kullanılması’ adıyla ayrıca düzenlemiştir (m.209).

nimsenmiş olduğu belirtilmiştir (**Erman/Özek**, Kamu İdaresine Karşı İşlenen Suçlar, 1996, s. 337, 338);

“Taahhütlü bir paket karşılığında düzenlenen belgenin, bu hizmetten yararlanan kişiye verilen nüshası dahi resmi varakadır, zira gönderici ile kamu idaresi (postane) arasındaki ve bu idare ile kendisine paket gönderilen arasındaki münasebetin ve bundan başka, fonksiyonun icrası sırasında paketi kabul eden memurun yaptığı faaliyetin delilini teşkil edici bir güce sahiptir.” İt.Yrg. 9.2.1989

Belirtelim ki, Yargıtay Ceza Genel Kurulunun, dairece araştırma yapıldığında belgenin sahte olduğunun anlaşılması durumunda suçun oluşmayacağına ilişkin yukarıda metni okunan CGK. 5.11.1990, 6-246/263 tarih ve sayılı kararı ile aynı nitelikteki 8.10.1990 gün ve 211/220 sayılı kararları da eleştirilmiştir. Eleştiren yazarlara göre, bir belgenin işleme konulması için araştırma yapılmasına gerek görülmesinin, o belgenin hukuki değer taşımadığını ifade etmediği, sırf böyle bir araştırmaya gerek duyulmasının dahi varakanın hukuki değer taşıdığını ve ispat gücü bulunduğunu gösterdiği belirtilmiştir; **Erman/Özek**, Kamu İdaresine Karşı İşlenen Suçlar, 1996, s. 337, 339.

38 11.CD. 10.12.2007, 4503/9092.

c. Düzenleyenin Bilinmesi

Yazılı materyalin belge olarak kabul edilebilmesi için, kim tarafından düzenlendiğinin belli olması gerekir. Kimin düzenlediği bilinmeyen yazıların belge niteliği bulunmamaktadır. Kimin düzenlendiğinin bilinmesi demek, fiilen yazıyı yazanın (örneğin sekreterin) değil, kim adına düzenlendiğinin bilinmesi anlamına gelmektedir.

Düzenleyenin bilinir kılınması, düzenleyen kişinin adının metin içinde yazılması ile veya imza, remz, işaret gibi diğer bir unsur sayesinde gerçekleştirilebilir. Yazıyı düzenleyenin kimliği ad ve soyadının veya firma adının yazılmasıyla ya da imza³⁹ atılmasıyla bilinir hale getirilebilir.⁴⁰ Başka deyişle zorunluluk yoksa, isim ve soyadın yazılması yeterli olup, imzanın bulunması şart değildir.⁴¹ Buna karşın ilgili mevzuat, bazı belgeler bakımından düzenleyenin bilinirliği konusunda belli bir şekil öngörmüş bulunabilir. Örneğin imza koşulu aranabilir (kambiyo senetlerindeki gibi) ya da tekel bandrolü veya piyango biletlerindeki gibi bir işaret, amblem de gerekli görülebilir.⁴²

İmzanın atılmasıyla ilgili olarak da belirli bir kural varsa, (BK. m.14/1. madde borç alanın imzayı elle atmasını öngörmekte, 14/2 ve 15. madde ise istisnasını göstermektedir) bu kurala uygun davranılmış olmalıdır. Dolayısıyla bu hallerde ilgili imza veya bilinmeyi sağlayan şeklin eksikliği halinde söz konusu yazılı kağıt belge olarak kabul edilemez. Belge kabul edilemeyen bir yazıyla ilgili sahtecilik yapılması, belgede sahtecilik suçunu oluşturmaz. İmzanın ilgili belge için zorunlu görüldüğü hallerde elle atılmış bir imzanın varlığı, belge niteliğinin varlığı bakımından zorunlu bir unsurdur. Örneğin özel hukukta, hukuk usulü bakımından senetlerin⁴³ paraf edilmesi yeterli

39 *İmza*; ilgilinin adı ve/veya soyadının özellik arzedecek şekilde yazılmasıdır. 2525 sayılı Soyadı Kanununun 2. maddesi uyarınca; “söyleyişte, yazışta, imzada öz ad önde, soy adı sonda kullanılır.”

40 **Toroslu**, Özel Kısım, 2005, s. 222.

41 **Donay, Süheyl**, Türk Ceza Kanunu Şerhi, 2007, s. 298.

42 **Erman**, Evrakta Sahtekarlık Suçlarında Varaka Mefhumu, s. 172, nakleden; **Artuk/Gökçen/Yenidünya**, Özel Hükümler, 9.B. s. 545

43 **Senet**, belli bir işlem hakkında tam bir bilgi içeren, bir kişi tarafından kendi aleyhine olacak bir vakianın, ileride delilini oluşturmak için yazıp veya yazdırıp imzaladığı ve karşı tarafa verdiği belgedir; **Nart**, Serdar, Alman ve Türk Hukukunda Senetle İspat, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk

olmayıp, imzalanmış bulunması gerekmekte ve imzasız belge ikrar edilse dahi, senet olarak kabul edilmemekte, koşulları varsa yalnızca yazılı delil başlangıcı sayılmaktadır. Fotokopiler de imza unsuru oluşmadığından, senet olarak kabul edilemez.⁴⁴ Telefaks ile gönderilen metinler de senet sayılmamakta, yazılı delil başlangıcı kabul edilmektedir.⁴⁵

Madde gerekçesinde de açıklandığı üzere, belgenin belirli bir kişi adına düzenlenmesi yeterli olup, bu kişinin hayali bir kimlik olması da olanaklıdır.⁴⁶ Bir olayda, kendisini alacaklı, hayali bir kişiyi borçlu göstererek bono düzenleyen failin sahtecilik suçunu işlediği kabul edilmiştir.⁴⁷ Belgede adı yazılı kişinin kimliğinin tespit edilemez olması da, belge niteliğinin kazanılmasını ve suçu önlemeyeceği kabul edilmektedir.⁴⁸

3. Belge Türleri

a. Genel Olarak

Belgeler çeşitli yönlerden tasnif edilmiştir. Örneğin düzenlenmeye neden olan fikir veya hareket noktası bakımından; maksatlı/mahsus belgeler ve rastlantısal belgeler diye ikiye ayrılmaktadır.

Maksatlı belgeler, maddi veya hukuki belirli bir olayı kanıtlama amacıyla düzenlenirler; duruşma tutanağı, suç tutanağı, diploma, sertifika gibi. *Rastlantısal belgeler*, başka bir maksatla düzenlenmesine karşın, gerekli olduğunda kanıt aracı olarak kullanılabilen belgelerdir; mektuplar gibi.⁴⁹

Asıl belge – suret belge ayrımı : Suçun belgenin aslı üzerinde işlenmesi gerektiği açıktır. Fakat, belgenin sureti üzerindeki sahteciliğin de suç oluşturup oluşturmadığı tartışılmıştır. Suret belge kavramı, asıl bel-

genin aynı unsurlarının yer aldığı onaylı nüshası, örneğidir. Bu konu aşağıda ayrıca incelenmektedir.

Belgelerin diğer bir tasnifi; düzenleme yer ve amacı bakımından *resmi belgeler ile özel belgeler* ayrımı şeklindedir. Kanunda suçların farklı işleniş biçimlerinde de bu ayırmadan yararlanılmıştır.

b. Resmi-Özel Belge Ayrımı

aa. Resmi belgeler

aaa) Genel olarak

Kanunumuzda sahtecilik suçları, resmi ve özel belge ayırımına dayandırılmış; 204-206, 210/1. maddeler resmi belgeleri; 207, 208. maddeler özel belgeleri suç saymıştır. Bu ayırmada, resmi belgelerin kanıt gücünün yüksek bulunmasından⁵⁰ ve kamu idaresinin işleyiş düzeninin ihlal edilmesinden hareketle, eylem daha yüksek bir yaptırımla karşılanmıştır. Belirtelim ki resmi belgeler de kanıt gücü bakımından kendi arasında farklılık içermektedir. Örneğin hukuk usulünde bazı resmi belgeler, sahteliği sabit olana kadar geçerli resmi belge (HUMK m.295) sayılmış, bazıları da aksi sabit olana kadar geçerli resmi belge olarak kabul edilmiştir. Diğer taraftan, resmi belgede sahtecilik suçu bakımından sahtecilik fiili yeterli görülümüş, özel belgede sahtecilik suçunun oluşması için ise sahte özel belgenin düzenlenmesi ile gerçek bir özel belgede sahtecilik yapılması arasında fark yaratılmış, ikinci tür eylem için kullanma koşulu aranmıştır.

Kanunda resmi belge kavramı tanımlanmamış, kavramın tanımı ve açıklanması doktrin ve içtihadı bırakılmıştır.

bb. Resmi belgenin unsurları

Resmi belgenin temel unsurları doktrinde;

- 1- kamu görevlisi tarafından düzenlenmesi,
- 2- görevi gereği düzenlenmesi,

Fakültesi Dergisi, C.9, S.1. 2007, s. 213.

44 Postacıoğlu, 237, 597; Pekcanitez, 406, 414, nakleden **Nart**, Alman ve Türk Hukukunda Senetle İspat, s. 213.

45 Gökyayla, Emre, K., Telefaks Metinleriyle İspat, Prof. Dr. Tevfik Birselle Armağan, s. 164, nakleden **Nart**, Alman ve Türk Hukukunda Senetle İspat

46 **Malkoç**, İsmail, Yeni Türk Ceza Kanunu, 2.C. 2007, s. 1353.

47 “Sanığın, borcuna karşılık hayali kişiler adına 23 adet sahte bono düzenleyerek şikâyetçiye ibraz ettiğinden ... *tek bir resmi belgede sahtecilik suçundan hüküm ... kurulmalıdır.*” 11.CD. 25.02.2009, 2008/17340 - 2009/1385. Hayali kişi hakkında bono düzenleyen sahtecilikten cezalandırılması gerektiği yönünde ayrıca; 6.CD. 25.10.1984, 5674/7520.

48 **Tezcan/Erdem/Önok**, Ceza Özel Hukuku, 6. Bası, Ankara 2008, s. 676.

49 **Toroşlu**, Özel Kısıım, 2005, s. 224.

50 Hukukumuzda resmi belgeler özel belgelere göre güçlü ve kesin delil niteliği taşımaktadır. Örneğin, resmi bir senede dayanan kimse, ayrıca onun doğruluğunu (borçluya ait olduğunu) ispat etmek zorunda değildir. Medeni Kanunun 7. maddesinde; “resmi sicil ve senetler, belgeledikleri olguların doğruluğuna kanıt oluştururlar” denilmiştir. Ayrıca HUMK 295. maddesi uyarınca resmi senetler sahteliği ispat edilmeye kadar kesin delil kabul edilir. Bu nedenle resmi senetlerin gerçek oldukları karinesi yaratılmıştır; **Nart**, Alman ve Türk Hukukunda Senetle İspat, s. 228.

3- öngörülmüşse, usul ve şekil kurallarına uyulması, şeklinde açıklanmaktadır.⁵¹

Resmi belgenin varlığı için zorunlu bu unsurları sırasıyla inceleyelim:

1- Kamu görevlisince düzenlenmesi : Resmi belgeyi belirleyen en temel özellik, onun bir kamu görevlisince düzenlenmesidir. Düzenleyen kişinin kamu görevlisi olmaması durumunda, o belge resmi belge olarak kabul edilemez. Kamu görevlisi kavramı, TCK 6/1-c maddesinde tanımlanmıştır. Ayrıca bu tanım kapsamına girmese dahi, ilgili özel yasında yer alan hükümler dolayısıyla da bir kişinin görev dolayısıyla kamu görevlisi sayılması mümkün olabilir. Örneğin KİT personeli hakkındaki 399 sayılı KHK 11/b maddesindeki hüküm bu şekildedir.⁵²

2- Görev gereği düzenlenmesi : Belgeyi düzenleyen kamu görevlisi olması, her durumda yeterli bir ölçüt olmamaktadır. Kamu görevlisinin kamu göreviyle ilgisiz bir belge düzenlemesi durumunda, özel belgeden söz edilir. Bu nedenle kamu görevlisinin, bu belgeyi görevi gereği düzenlemiş olması da aranmalıdır. Bu husus 204/2. maddede; “görevi gereği düzenlemeye yetkili olduğu resmi bir belgeyi...” sözleriyle açıklanmıştır. Dolayısıyla 2. fıkra bakımından belgenin, kamu görevlisinin görev ve yetki alanıyla ilgili bulunması zorunludur. Yargıtay 765 sayılı yasa döneminde bu zorunluluğun, görevle belge arasında illiyet bağı ilişkisi şeklinde aranması gerektiğini belirtmekteydi.⁵³ Şu halde görevlinin yetkisi dışında, başka deyişle yetkisini aşarak düzenlediği belge, görevlinin resmi belgede sahtecilik suçunun (204/2) maddi konusu olarak kabul edilemez.⁵⁴

Kanunda, resmi belge hakkındaki sahteciliğin kamu görevlisi olmayan fail tarafından işlenmesi 204/1.

51 **Tezcan/Erdem/Önok**, Ceza Özel Hukuku, 6. Bası, Ankara 2008, s. 678.

52 KİT personelinin TCK 6. maddedeki tanım gereği de kamu görevlisi sayılacağı görüşü ve ilgili kararlar için bkz; **Gökcan/Artuç**, Kamu Görevlisi Ve Özel Soruşturma Usulleri, 2.B. Seçkin Yayınevi, Ankara 2008, s. 30 vd.

53 “Bir belgenin resmi belge sayılabilmesi için, memurun gördüğü görevle düzenlenen belge arasında nedensellik bağının bulunması gerekir. Ayrıca, resmi belgeye vücut veren yasal dayanağına uygun olması ve zorunlu biçimsel koşulları taşıması da gerekir.” CGK. 8.12.1986, 6-328/573.

54 **Erman/Özek**, Kamu Güvenine Karşı İşlenen Suçlar, 1996, s.375, 380.

madde ile, kamu görevlisinin resmi belgede sahteciliği ise ikinci fıkrada düzenlenmiştir. Kanun koyucu, resmi belge niteliğini taşımasa dahi, bir resmi belgeyi sahte olarak düzenleme fiilini de resmi belge üzerindeki sahtecilikle birlikte cezalandırmıştır. Bu tür bir eylemin failinin düzenlemeye yetkili kamu görevlisi olması 2.fıkra, sivil kişi veya yetkisiz kamu görevlisi olması halinde ise 1. fıkra uygulanmaktadır.

3- Usul ve şekil şartlarına uyulması : Resmi belgenin mutlaka belirli bir şekle uygun olması veya bazı unsurları taşıması şartı yoktur. Fakat, mevzuat gereği belirli usul ve şekil şartlarının aranması söz konusu olabilir. Örneğin resmi vasiyetnamenin kanunda belirtilen şekle uygun olarak düzenlenmesi zorunludur (MK. m. 532-536). Bu takdirde belirtilecek unsurların yer almaması, belgenin resmi belge sayılmasını önleyebilir.⁵⁵ Belgenin usul ve şekil koşullarına uygun olması gerektiği bir kararda da açıklanmıştır.⁵⁶ Buna karşın, görevlinin yetkisi kapsamında düzenlenmiş olan resmi belgenin birtakım unsurları olmadığı halde, varmış gibi gösterilmesi halinde de, resmi belgede sahtecilikten söz edilir.⁵⁷ Yine, belgenin birden fazla görevli tarafından imzalanması gerekli ise (örneğin kurul halinde verilen karar veya raporların tüm üyelerce imzalanması gereklidir), imza eksikliği, belge sayılmasını önleyecektir. Nitekim Yargıtay’ın üç kişilik bilirkişi heyetinden birinin imzaladığı raporla ilgili kararında bu husus açıklanmıştır.⁵⁸

Noterlerce düzenlenen belgeler; düzenleme (Noterlik Kanunu m.84 vd.) belgeler ve onay işlemler olarak

55 **Tezcan/Erdem/Önok**, Ceza Özel Hukuku, 6. Bası, Ankara 2008, s. 678.

56 “...Resmi belgenin, ...resmi belgeye vücut veren yasal dayanağına uygun olması ve zorunlu biçimsel koşulları taşıması da gerekir.” CGK. 8.12.1986, 6-328/573.

57 **Erman/Özek**, Kamu Güvenine Karşı İşlenen Suçlar, 1996, s. 380.

58 “Kaldı ki; üç bilirkişinin görevlendirildiği yargılamada bilirkişilerden biri olan K. Ö. tarafından 20.08.2003 tarihinde ibraz edilen belgenin diğer iki bilirkişinin imzasını taşıması karşısında geçerli bir adli mütalaa niteliğine kavuşmadığı, ancak taslak sayılabileceği, bu nedenle de resmi belgede sahtecilik suçunun varlığından söz edilemeyeceği, öte yandan davanın, anılan bilirkişi görüşlerinden etkilenilmeden davacı lehine sonuçlanmış olması nedeniyle de kamusal zarar veya kişisel mağduriyet doğmadığından ya da kişilere yarar sağlanması hali oluşmadığından 5237 sayılı Yasanın 257. maddesindeki görevi kötüye kullanma suçunun unsurlarının gerçekleştiğinin de düşünülmemeyeceği gözetilmelidir.” CGK. 1.5.2007, 11- 59/105

ikiye ayrılmaktadır. Düzenleme belgeler, içeriği de bizzat noterce düzenlendiğinden, bu belgenin herhangi bir yönüyle ilgili sahtecilik, resmi belgede sahtecilik olarak kabul edilmektedir. Buna karşın, onay işlemi şeklindeki belgelerde, onay kısmını kapsamayan, içerik sahteciliğinde resmi belge ögesinin oluşmuyup, özel belgede sahtecilik suçunun işlendiği kabul edilmektedir.⁵⁹

Resmi belgeler ispat gücü bakımından; “*sahteliği sabit oluncaya kadar geçerli belge*” ve “*aksi sabit olana kadar geçerli belge*” şeklinde ikiye ayrılmaktadır. Bu ayırım 765 sayılı Yasada da yapılmış ve 339/1, 342/2,4. maddelerinde cezalandırmada farklılıklar yaratılmıştı. Benzeri bir ayırma 5237 sayılı Kanunun 204/3. maddede de yer verilmiş, ispat gücü yüksek olan belgeler bakımından cezanın artırılması öngörülmüştür. Bu belgeler, 3. fıkra ile ilgili olarak aşağıda açıklanmaktadır.

bb. Resmi Belge Niteliğinde Görülen Belgeler

Unsurları bakımından resmi belge sayılması olanaklı olmadığı halde, bazı özel belge türleri yasa tarafından özel olarak resmi belge düzeyinde korumaya alınmıştır. Bu tür belgeler TCK 210/1. maddede gösterilmiştir. Bunlar; emre veya hamile yazılı kambiyo senedi, tahvil, hisse senedi, emtiayı temsil eden belge, ve vasiyetnamedir. Belirtilen türdeki belgelerin, resmi belge sayılabilmesi için, kanunda öngörülen usul ve şekil şartlarının bulunması zorunludur.

TCK 210/2. maddede belirtilen, kamu görevlisi olmayan veya görevi gereği hareket etmeyen sağlık mesleği mensuplarının⁶⁰ gerçeğe aykırı belge düzenleme suçu, özel nitelikli özel belgede sahtecilik suçu vassındadır. Fakat cezalandırma yönünden resmi belgede sahtecilik hükümlerine atıf yapılmıştır.

cc. Özel Belgeler

Özel belgeler, resmi belge sayılmasını gerektiren unsurları taşımayan belgelerdir. Ancak, özel belgenin de belge niteliğinin, yani belge sayılması için gereken öğelerin bulunması aranmalıdır. Bu nedenle, belge kavramı ve unsurları ile ilgili açıklamalar özel

belgeler hakkında da geçerlidir. Başka bir anlatımla; yazılı bir evrakın, hukuki sonuç doğurmaya elverişli bir biçimde kamu görevlisi olmayan belirli bir kimse tarafından düzenlenmesi durumunda özel belgenin varlığı söz konusu olur. Örnek verirsek; bir bankanın hesap bilgileri hakkındaki yazısı, kredi sözleşmesi, teminat mektubu, adi senet, fatura, mal beyanı, vergi beyanı, gümrük beyanı, sigorta giriş bildirimini, mektup, özel bir vaka hakkında ilgililerince düzenlenen tutanak, kira sözleşmesi, tahliye taahhüdü, dilekçe, ihbar yazısı, vb. belgeler özel belge sayılmaktadır.

Kimi özel belgelerin (hisse senedi, kambiyo senedi, tahvil vs.) kanun tarafından resmi belge gibi kabul edildiğini (m.210/1) hatırlamak gerekir. Fakat, resmi belge sayılan belgelerdeki unsur eksikliği nedeniyle bu niteliğini kaybetmesi durumunda, özel belge sayılmaktadır. Örneğin bono veya çek'in yasal öğelerinin eksik bulunması durumunda özel belge kabul edilmektedir.

Kamu görevlisi tarafından düzenlense dahi, göreviyle ilgisi olmayan belgeler de özel belge sayılır.

Özel belgenin suça konu olması için, doğrudan hukuki sonuç doğurması gerektiği kabul edilmektedir.⁶¹

B. Suçun Müşterek Unsurları

Resmi belgede sahtecilik suçu, failin belge düzenlemekle görevli kamu görevlisi olup olmasına göre ikiye ayrılarak, 204. madde ile iki ayrı suç tipi düzenlenmiştir.

Her iki fıkroda düzenlenen suçların oluşması için aranması gereken iki ortak unsur bulunmaktadır; fiilde zarar verme olasılığı ve aldatma yeteneğinin bulunması.

1. Zarar Verme Olasılığının Bulunması

Sahtecilik eyleminin somut bir zarara yol açması zorunlu bulunmamakla birlikte, doktrinde zarar verme olasılığının bulunmaması durumunda suçun oluşmayacağı kabul edilmektedir.⁶² Fakat, sahteciliğin icrasıyla kamu güveni bozulup sarsıldığı veya tehlikeye düşürüldüğü için, zararın gerçekleştiğinin araştırılma-

59 11.CD. 8.11.2007, 11034/7734.

60 Arslan, Çetin/Azizağaoğlu, Bahattin, Yeni Türk Ceza Kanunu Şerhi, Ankara 2004, s. 854.

61 Kaylan, Belgelerde Sahtecilik, s. 173.

62 Erman/Özek, Kamu Güvenine Karşı İşlenen Suçlar,1996, s. 249; Toroslu, Özel Kısım, 2005, s. 211; Soyaslan, Özel Hükümler, 5.B. s. 405.

sı veya ispat edilmesi gerekli değildir. Esasen sahtecilik suçunun kamu güvenine karşı suçlardan olması nedeniyle, fiilin suçla korunan kamu güveninin ihlal edilmesine elverişli biçimde işlenmesi gerekir. Ancak suçla tali olarak kişilerin belgede somutlaşan kişilik hakları da korunmaktadır. Dolayısıyla belgede sahtecilik suçunun kamu güvenini bozma veya kişilerin haklarına zarar verme tehlikesi yaratması gerekir ki cezalandırılabilirsin.⁶³ Bu nedenle, hiçbir zarar verme olasılığı bulunmayan sahtecilikler cezalandırılmaz. Hatta bu husus, bir ilke olarak kanunların yapılmasında gözetilmiştir.⁶⁴

Sahtelik kavramını tanımlayan Fransız Ceza Kanununun 441-1. maddesinde, sahtelik; “delil değeri bulunan bir belgenin her ne suretle olursa olsun zarar verebilecek bir biçimde tahrifi” şeklinde açıklanmıştır.⁶⁵ Bu tanım da zarar ögesinin önemine işaret etmektedir.

Buna karşın doktrinde, ‘belge’ unsurunun oluşması durumunda zarar olasılığının doğal olarak gerçekleşeceği düşüncesiyle, zarar verme olasılığının ayrı bir suç ögesi olarak incelenmesine gerek bulunmadığı belirtilmiştir.⁶⁶ Fakat, yargı kararlarında örnekleri gö-

rüleceği üzere uygulamada suçun oluşması bakımından zarar olasılığının ayrıca incelenmesine ihtiyaç duyulduğu görülmektedir. Bu nedenle suçun varlığını etkileyen bu hususun ayrıca ele alınmasının yararlı olduğunu düşünmekteyiz.

Yargıtay bir çok kararında sahtecilik suçunun oluşması için zararın varlığının şart olmayıp, zarar olasılığının yeterli olduğunu belirtmiştir;

“Evrakta sahtekarlık suçlarında ...filden bir zararın ortaya çıkması aranmamakta, zarar olasılığı yeterli görülmektedir.”⁶⁷

Esasen, suça konu evrakın hukuken korunan yazılı bir belge olduğu kabul edilmekteyse, yapılacak sahteciliğin de zarar olasılığına sahip bulunacağı açık ise de Yargıtay, belge niteliğinin (hukuken korunmaya değer olup olmadığının) araştırılmasında zarar olasılığı ögesinden yararlanmaktadır :

“Öğretmen olup, müdür vekilliğini yaptığı okulun öğrencisi olan oğlu Serdar’ın 5 dersten aldığı notların, anılan derslerin öğretmenleri tarafından düzenlenen “not cetvelleri”nden, sınıf geçme defterine ve diploma defterine geçirilirken, öğrenci lehine düzeltmeler yaparak oğlunun gerçekte 3.86 olan diploma notunu 4.02’ye yükselttiği ve diplomasını bu notla düzenlemek suretiyle resmi evrakta sahtecilik suçunu işlediği iddia olunması karşısında; öncelikle yapılan bu tahrifatın, öğretmenler tarafından düzenlenen not cetvelleri ile idare tarafından düzenlendiği bildirilen sınıf geçme ve diploma defterlerindeki tüm derslerin

63 Antolisei, II, 66, nakleden ve aynı görüşte **Toroslu**, Özel Kısım, 2005, s. 208-213.

64 Doktrinde, sahtecilik suçlarının tarihçesi bakımından da hemen hemen bütün kanunlar tarafından; ‘zarar vermeğe elverişli dahi bulunmayan sahtekarlık cezalandırılmaz’ ilkesinin benimsendiği ve sahtecilik fiilinde suç kastı ne kadar yoğun olursa olsun başlı başına cezalandırmayı gerektirmediği, cezalandırma için bilfiil bir zararın doğması ya da zararın imkan dahilinde bulunmasının şart olduğu belirtilmektedir; Donnedieu De Vabres, Essai, 10; Garraud, 1394; Carrara, 3681, nakleden **Erman/Özek**, Kamu Güvenine Karşı İşlenen Suçlar, 1996, s. 249.

Yine, İtalyan doktrinde Antolisei ve Manzini de zararsız sahteciliklerin cezalandırılmayacağı ilkesinin (Falsitas quae nemini nocet non punitur)İtalyan Hukukunda ortaçağdan beri kabul edildiğini ve toplumsal veya özel bir zarar doğurmayacak sahteciliklerin cezalandırılmayacağını belirtmektedirler; **Soyaslan**, Özel Hükümler, 5.B. s. 405.

65 **Erman/Özek**, Kamu Güvenine Karşı İşlenen Suçlar, 1996, s. 10.

66 Bu görüşler gereğince; bir belgede aldatma yeteneğini haiz olarak yapılan sahteciliğin zarar olasılığına yol açması kaçınılmazdır, başka deyişle zarar olasılığı ayrı bir öge olmayı gerektirmeyip, eylemin kendisinde saklı durumdadır. Nitekim Fransa ve Belçika Yargıtayları tarafından verilen kararlarda “resmi evraktaki sahteciliğin kamu güvenine zarar verdiği cihetle, zararı veya zarar imkanını zorunlu olarak gerektirdiğine” (Fr.Yrg. 16.6.1932 ve 19.2.1975; Belç. Yrg. 19.11.1920) karar vermiştir. İtalyan Yargıtay’ı da çeşitli kararlarında; “gerçeğe uymayan olayların bir resmi vesikaya dercedilmek suretiyle kamunun güveninin kesinlikle sarsılacağı şüphesidir” (İt.Yrg. 30.10.1951) ve “sahtekarlık,

resmi evraka genel bir güven tanımaktan ibaret kesin bir zorunlulukta ifadesini bulan özel bir sosyal yarara her hal ve durumda zarar verir” (İt.Yrg. 22.11.1951) sözleriyle benzer görüşleri açıklamıştır(Erman/Özek, Kamu İdaresine Karşı İşlenen Suçlar, 1996, s. 261).

Yine, 1930 İtalyan Ceza Kanununun gerekçesinde zarar unsuru hakkında; “resmi evrakta genel fiili zarar daima vardır ve kişisel bir zararın bulunup bulunmadığını araştırmak gerekmez...bu çeşit varakaya ilişkin olan her sahtekarlık, başlı başına zarar vermek yeteneğine malikdir... bir varakanın karşısında bulunulduğunda, zarar imkanı daima var olacaktır; bu imkanın bulunmadığı hallerde ise varaka, yani suçun maddi konusu da var olmayacaktır. Genel veya özel bir zarar verememeleri bakımından cezalandırılmayan sahtecilik örnekleri, esas itibariyle yazının varaka niteliğini taşımadığı hallerin örneğidir. Çünkü yazı hukuken önemsiz, yahut şeklen yoktur ya da evrakta sahtekarlık hakkındaki kurullarla korunamamaktadır” denilmiştir; **Erman/Özek**, Kamu Güvenine Karşı İşlenen Suçlar, 1996, s. 262.

67 CGK. 8.6.2004, 6-94/32; 1.4.2003, 6-12/76; 3.7.2001, 6-142/147.

ağırlıklı ortalamaları arasında fark oluşturup oluşturmadığının, diplomaların düzenlenmesinde hangi not kaydının esas alındığının, yapıldığı iddia olunan tahrifat nedeniyle her hangi bir şekilde zarar doğma ya da oğlu lehine yarar sağlama olasılığının bulunup bulunmadığının milli eğitim konusunda uzman bilirkişi kuruluna tespit ettirilerek, yapılan tahrifat ile zarar doğma olasılığının bulunması halinde eylemin, sahtecilik, aksi takdirde görevi kötüye kullanmak suçunu oluşturacağı da gözetilerek, sonucuna göre sanığın hukuki durumunun takdir ve tayini gerekirken eksik soruşturmayla yazılı şekilde hüküm kurulması kanuna aykırıdır.”⁶⁸

Diğer bir olayda, avukat tarafından verilmiş gibi sahte şikayetten vazgeçme dilekçesi düzenleyerek hakime havale ettirip, mahkeme kararı verilmesini sağlayan failin eyleminin, hukuken sonuç almaya elverişli olup olmadığının araştırılması istenilmiştir.⁶⁹

Belediye hastanesinde doktor olan sanığın, Emekli Sandığına tabi hastaları özel muayenehanesinde muayene edip, sağlık karnelerini alarak hastanede muayene etmiş gibi işlem yaptırması eylemlerinde; hastalığın ve sosyal güvencenin gerçek olması ve bu nedenle bir zarar verme bilincinin bulunmaması dolayısıyla sahtecilik suçunun oluşmadığı kabul edilmiştir.⁷⁰

Sahteciliğin suç oluşturması için, fiili bir zararın mey-

68 11.CD. 4.12.2006, 2005/5417-2006/9811.

69 “Avukat yanında çalışan sanığın, mal beyanında bulunmamak ve taahhüdü ihlal suçlarından hapis cezası bulunan M.G.nin cezasını düşürmek için sahte olarak düzenlenmiş şikayetten vazgeçme dilekçelerini hakimlere havale ettirerek sahte mahkeme ilamları düzenlettirdiği tanık beyanları ile sabit ise de, suça konu dilekçelerin hukuki sonuç doğurup doğurmayacağını tespit açısından icra dosyalarında yer alan vekaletnamelelerde vekile icra takibinden vazgeçmeye ilişkin yetki verilip verilmediği araştırıldıktan sonra sonucuna göre hukuki durumun tayini gerekir.” 11.CD. 15.5.2007, 6384/3382; **Taşdemir/Özkepir**, Sahtekarlık Suçları, 2009, s. 417.

70 “İzmir Büyükşehir Belediyesi E... Hastanesi'nde göz doktoru olarak çalışan sanığın, Emekli Sandığı'na tabi hastalara, sağlık karnelerini alarak hastanedeki resmi işlemlerini onlara gerek olmadan yaptırmak suretiyle kolaylık sağladığı intibamı yaratıp, bu şekilde gelen birçok hastayı, özel muayenehanesinde muayene ettikten sonra anılan hastanede gerekli kayıt işlemlerini yaptırıp ancak hastaları muayene etmeden, daha önce yaptığı özel muayene sonuçlarına göre reçetelerini düzenleyerek resmi işlemlerini onlar olmadan yaptırmaktan ibaret eylemlerinin, zincirleme görevi kötüye kullanmak suçunu oluşturduğu gözetilmeden, yazılı şekilde beraat kararı verilmesi, kanuna aykırıdır.” 11.CD. 4.07.2007, 2005/8032-2007/4647.

dana gelmesi zorunlu değil ise de böyle bir zararın doğması da olanaklıdır. Suç zararın varlığına bağlı olmayıp, zarar olasılığının yeterli görülmesi nedeniyle, resmi belgede sahteciliğin sonucunda meydana gelen zararın sonradan giderilmiş olması, suçu ortadan kaldırmaz.⁷¹

2. Aldatma Yeteneğinin Varlığı

Kamu güvenine karşı işlenen bir suç olarak kabul edilen belgede sahtecilik suçlarının oluşması için, sahtecilik fiilinin zarar tehlikesini doğurmaya elverişli olarak işlenmesi zorunlu görülmektedir. Zira, işlenen sahteciliğin herhangi bir zarara yol açma kabiliyetinin bulunmaması halinde suçun oluşmayacağı kabul edilmektedir.⁷² Dolayısıyla, sahtecilik kimseyi aldatamaz nitelikte ise, zarar verme yeteneği bulunmayacağından suç oluşmayacaktır. Başka bir anlatımla, sahteciliğin kolayca anlaşılır biçimde olması halinde, fiilin herhangi bir zarara yol açma olasılığı ve dolayısıyla kamu güvenini bozma riski de bulunmamaktadır.⁷³ Sahteciliğin aldatma kabiliyetinin bulunması durumunda, en başka belgenin kanıt olma değeri ve dolayısıyla kamu güveni zarar görmekte veya zarar tehlikesi doğmaktadır.

Yargıtay, sahtecilik suçunda zarar olasılığı ile aldatma kabiliyeti arasındaki bağı şöyle açıklamıştır;

“Zarar olasılığının bulunması için belgede yapılan sahteciliğin çok sayıda kişiyi aldatacak nitelikte olması, bir başka anlatımla belgenin nesnel olarak aldatıcılık yeteneğinin bulunması gerekir. Aldatma keyfiyeti belgeden objektif olarak anlaşılmalıdır. Muhatabın hatasından, dikkatsizlik ya da özensizliğinden kaynaklanan fiili iffal, aldatma yeteneğinin varlığını göstermez.”⁷⁴

Belgede sahtecilik suçlarında aldatma yeteneğinin

71 “Sahte belgeyle Bağ-kura kayıt ve tescil ettirdikleri anlaşıldığından, yüklenen suçun tüm unsurlarıyla oluşup sübut bulunduğu, sahte belgelerle kazanılan hizmet süresinin bilahere yapılan idari soruşturmada tespit edilerek iptal edilmesinin eylemi suç olmaktan çıkartmayacağı gözetilmeden beraat kararı verilmesi kanuna aykırıdır.” 11.CD. 10.5.2006, 1506/4013.

72 **Erman/Özek**, Kamu Güvenine Karşı İşlenen Suçlar, s. 249.

73 Antolisei, s. 576, nakleden Soyaslan, Özel Hükümler, 5.B. s. 422; **Taşdemir/Özkepir**, Sahtekarlık Suçları, 2009, s. 16.

74 CGK. 14.10.2003, 6-232/250.

ortak bir suç ögesi olduğu doktrin⁷⁵ ve uygulamada⁷⁶ kabul edilmektedir. 765 sayılı Kanun döneminde de yasada düzenlenmemekle birlikte, sahtecilik suçlarında aldatma yeteneğinin varlığı gerek doktrin ve gerekse yargı kararlarında zorunlu görülmüştür. 5237 sayılı Kanununun 204/1,2. ve 207/1. maddelerde yalnızca, gerçek bir belgenin başkalarını aldatacak şekilde değiştirilmesi biçimindeki seçimlik hareket yönünden aldatma ögesine yer verilmiştir. Buna karşın doktrinde, tüm sahtecilik suçları bakımından aldatma yeteneğinin aranması gerektiği kabul edilmektedir.⁷⁷

Aldatma yeteneğinin varlığı ibraz edildiği muhatabının kişisel durumuna göre değil, **objektif ölçüte göre araştırılmalıdır**. Aldatma yeteneği, *belgedeki sahteciliğin belirsiz sayıdaki kişiyi (bir çok kimseyi) kandırabilecek güç ve nitelikte olmasını ifade etmektedir*.⁷⁸ Sahteciliğin kabaca icra edilmesi nedeniyle açık ve seçik görülmesi halinde aldatma yeteneği yoktur. Bir kambiyo senedi üzerindeki rakamın üzerinden kalemle geçilerek değiştirildiği ilk bakışta anlaşılıyor veya bir belge metninde yazılı bir cümle kabaca karalanmış ise, aldatma yeteneğinin bulunmadığı açıktır. Fakat, sahteciliğin yalnızca konunun uzmanı olan kişilerce anlaşılabilir bir düzeyde yapılmış olması da şart değildir. Başka deyişle, yapılan sahteciliğin objektif olarak çoğu kimse tarafından ve ilk bakışta anlaşılacak derecede olması halinde, aldatma yeteneğinin varlığı kabul edilmelidir.⁷⁹

Belgenin aldatma yeteneği bulunmamasına karşın, işlem yapan görevlinin dikkatsizliği nedeniyle kabul görmesi, aldatma yeteneğinin var olmasını gerektirmez. Nitekim fail tarafından el yazısıyla trafik kaza

tespit tutanağı içeriği doldurulup imza taklidi yapılarak ve aslının onaylandığına dair kısmı da başka belgelerden kesip yapıştırdıktan sonra fotokopisi çekilerek oluşturulan onaysız fotokopinin aldatma yeteneği bulunmamasına karşın ibraz edilen görevlinin dikkatsizce kabul etmesi eyleminde sahtecilik suçunun oluşmayacağı kabul edilmiştir.⁸⁰

İlgili mevzuat gereği belgenin bir işleme esas olmak üzere sunulduğu idarenin, belgenin sahliliğini araştırması zorunlu ve bu araştırma sonucunda sahteciliğin ortaya çıkması olanaklı ise, aldatma yeteneğinin bulunmadığı kabul edilmektedir. Yargıtay, yabancı ülkelerden alınan diplomaların denkliği için sahte diploma ile başvurulduğunda, ilgili yönetmelik uyarınca diplomanın gerçekliğinin araştırılması gerektiğinden, araştırma sonunda sahtelik ortaya çıkacağı için aldatma yeteneğinin bulunmayacağını ve bu tür sahtecilikte suçun oluşmadığını kabul etmektedir.⁸¹

Yargıtay, aldatma yeteneğinin bizzat hakim tarafından incelenerek takdir edilmesi gerektiğini, ancak gerektiğinde kanaat oluşturmak amacıyla bilirkişi görüşü alınabileceğini, ancak bilirkişi raporunun da denetlenmesi gerektiğini belirtmektedir.⁸² Resmi belgeler yönünden aldatma yeteneğinin araştırılmasında, ilgili belge türü bakımından uyulması gerekli şekil ve usul kurallarına (ilgili resmi kurumun adı, sayısı, tarihi, düzenleyen unvanı vb.) uyulup uyulmadığının da gözetilmesi gerekir. Resmi belgede bulunması

75 Artuk/Gökçen/Yenidünya, Özel Hükümler, 9.B. s. 535; Taşdemir/Özkepir, Sahtekarlık Suçları, 2009, s. 16,17. Buna karşın bazı yazarlar, aldatma yeteneği olgusunun varlığını saptamanın güçlüğü ve objektif bir kriter oluşturmalarının zorluğu nedeniyle ortak bir unsur sayılması fikrini paylaşmamaktadırlar; Erman/Özek, Kamu Güvenine Karşı İşlenen Suçlar, 1996, s. 252.

76 Uygulamada sadece belge sahteciliği değil, para veya mühürde sahtecilik fiilleri bakımından da Yargıtay'ın aldatma yeteneğini aradığı, bu suçlarla ilgili kararların incelenmesinden anlaşılmaktadır.

77 Artuk/Gökçen/Yenidünya, Özel Hükümler, 9.B. s. 535; Tezcan/Erdem/Önok, Ceza Özel Hukuku, 6. Bası, Ankara 2008, s. 684.

78 Artuk/Gökçen/Yenidünya, Özel Hükümler, 9.B. s. 535.

79 Tezcan/Erdem/Önok, Ceza Özel Hukuku, 6. Bası, Ankara 2008, s. 684; Taşdemir/Özkepir, Sahtekarlık Suçları, 2009, s. 16.

80 “Sahtenin oluşturduğu sahte belgeden çektiği fotokopi onaysız olup, bu yönüyle suret belge özelliğini taşımadığı, hukuki sonuç doğurmaya elverişli nitelikte olmadığı ve aldatıcılık yeteneğinin bulunmadığı, şirket görevlilerinin belgenin onaylı suretini istememeleri biçimindeki özensiz davranışları nedeniyle ortaya çıkan fiili iğfalin de aldatıcılık yeteneğinin varlığını göstermeyeceği anlaşıldığından, sahte resmi belge düzenleme suçunun unsurları da oluşmamıştır.” CGK. 14.10.2003, 232/250.

81 11.CD. 15.4.2008, 4570/2836.

82 “Sahtecilik suçlarının asıl ve öncelikle bilirkişisi hakim olup, somut olaya göre kandırıcılık yeteneğinin takdirinde yalnızca hakime ait bulunduğu gözetilerek, suça konu sürücü belgesinin aldatıcı özelliği bulunup bulunmadığı kararda tartışılmadan, bilirkişinin bu yönde yeterli olmayan raporu ile yetinilerek hüküm kurulması yasaya aykırıdır”; 6.CD. 20.3.2006, 5889/2785.

“Belgelerde sahtecilik suçlarında aldatma yeteneğinin takdiri mahkemeye ait olup, suça konu nüfus cüzdanlarının adli emanetten celbedilerek incelenip, özellikleri duruşma tutanağına yazılmadan ve denetime olanak verecek şekilde dosya içine konulmadan hüküm kurulması bozmayı gerektirir.” 11.CD. 4.4.2007, 1269/2386.

gereken; imza, mühür, sayı vb. biçimsel koşulların eksikliği halinde aldatma yeteneğinin bulunmadığı kabul edilmelidir.⁸³ Buna karşın, belgede sahteliğin bulunup bulunmadığının teknik yönden incelenmesi hukuki bilgilerle çözümlenemeyeceğinden, bu konuda bilirkişi incelemesi yaptırılması gerekir.

Yargıtay bazı kararlarda aldatma yeteneğinin varlığını değerlendirmiş; başkasına ait nüfus cüzdanına yapıştırdığı kendi fotoğrafı üzerinde soğuk damga izinin bulunmaması⁸⁴, kimlik kartındaki soğuk damga izinin fotoğrafa taşınması⁸⁵ düzenlenen belgede personelin açık kimliği, rütbesi, veriliş tarihi ve sayısının olmaması⁸⁶, memur parafının sahte olduğunun ilk bakışta sezilmiş olması⁸⁷, vekaletnamede ilgilinin imzası ve noter onayının yer almadığı eklemeler yapılarak Noterlik Kanununun 81. maddesine aykırı sahte belge üretilmesi⁸⁸, hallerinde aldatma yeteneğinin bulunmadığı kabul edilmiştir.

Bir olayda, aslı bulunmayan bir sahte belgenin resmi işlemde geçmiş olmasının, aldatma yeteneğinin bulunduğu kanıtlanmayacağı kabul edilmiştir.⁸⁹

Sahteciliğin aldatma yeteneğinin bulunmaması nedeniyle 204. maddedeki suç oluşmasa dahi, bu fiil ile işlenmek istenilen diğer suçun gerçekleşmesi olanaklıdır. Örneğin sahte belge ile zimmet suçu işlenmek istenilmiş ve mal mülk edinilmişse zimmet suçu oluşacak veya koşulları bulunmuyorsa görevi kötüye kullanma suçu işlenmiş olabilecektir. Ayrıca, gerçek bir resmi belgede değişiklik yapma şeklinde işlenen sahteciliğin aldatma yeteneğinin bulunmaması halinde ise, 205. madde koşulları araştırılmalıdır.

83 **Ekinci, M./Esen, S.**, Açıklamalı ve İçtihatlı Sahtecilik, Hırsızlık, Gasp, Dolandırıcılık, Emniyeti Suistimal, Bilişim Alanında Suçlar, Ankara 2003, s. 4.

84 6.CD. 18.10.1999, 5755/5798; **Ekinci/Esen**, Sahtecilik, s. 4.

85 6.CD. 12.11.1988, 10066/10280.

86 6.CD. 11.10.2001, 11713/12137.

87 6.CD. 9.2.2000, 7408/479.

88 6.CD. 26.3.1986, 1890/3280.

89 “Sanığın sahte pasaport düzenleyerek yurt dışına çıktığından bahisle açılan kamu davasında; suç konu pasaport aslı ele geçirilemediğinden, incelenerek üzerinde tahrifat yapıp yapılmadığı, yapılmışsa aldatıcı nitelikte olup olmadığı saptanamadığına göre, görevli kontrol memurlarının bu pasaportla işlem yapmalarının belgeye geçerlik kazandırmayacağı ve işgal kabiliyetinin kabulüne yeterli sayılmayacağı gözetilerek, beraati yerine mahkumiyete karar verilmesi kanuna aykırıdır.” 11.CD. 12.11.2008, 7204/11740.

C. Fiil

1. Özel Kişinin Resmi Belgede Sahtecilik Suçunda (204/1) Fiil Ögesi

a. Genel Olarak Hareket Ögesi ve Maddi-Fikri Sahtecilik

765 sayılı Kanunun 339/1. maddesinde memurun, 342. maddede memur olmayan kişinin sahtekarlık fiilleri düzenlenmişti. 5237 sayılı Kanunda tek maddede (m.204) düzenlenen suçlardan birinci fıkradaki suç failinin kamu görevlisi olmaması veya kamu görevlisinin göreviyle ilgili olmaksızın bu fiilleri işlemesi gerekmektedir :

Madde 204- 1.fıkra : “*Bir resmî belgeyi sahte olarak düzenleyen, gerçek bir resmi belgeyi başkalarını aldatacak şekilde değiştiren veya sahte resmi belgeyi kullanan kişi, iki yıldan beş yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.*”

Kamu görevlisinin, görevinin gereği olarak düzenlediği resmi belgede sahtecilik eylemi 204/2. maddeye girmektedir. Buna karşın, kamu görevlisi olmayan kişinin (veya göreviyle ilgili olmaksızın fiile ortak olanın) kamu görevlisince işlenen göreviyle bağlantılı olarak düzenlenen resmi belgede sahtecilik eylemine iştirak eylemleri 204/2. maddedeki suça iştirak dolayısıyla cezalandırılır.

204. maddenin ilk fıkrasındaki suç:

- resmi bir belgeyi sahte olarak düzenleme,
- veya gerçek bir resmi belgeyi başkalarını aldatacak şekilde değiştirme,
- veya sahte resmi belgeyi kullanma,

Şeklinde işlenmektedir.

Suçun hareket ögesini oluşturan bu seçenek davranışlar ayrıca incelenmelidir. Belirtelim ki suçun oluşması için failin seçenek davranışlardan herhangi birini işlemesi yeterli olup, tümünü işlemesi gerekli değildir. Diğer taraftan, failin birden fazla seçenek davranışta bulunması, fiilin tekliğini önlemez, yine tek suç işlediği kabul edilir.

Sahtecilik suçunun hareket ögelerinin bir de **maddi-fikri sahtecilik** ayrımı yönünden incelenmesinde yarar bulunmaktadır. Bu ayrım, iki farklı suç tipinin

daha iyi anlaşılmasına yardımcı olmaktadır.

Bilindiği üzere doktrinde sahtecilik suçları; maddi ve fikri sahtecilik olarak ikiye ayrılmaktadır. Maddi sahtecilik suçu, belgenin düzenleyeni olarak görülen kişiden başka biri tarafından düzenlenmesi veya gerçek belgede değişiklik yapılmasıdır. Maddi sahteciliği oluşturan bu iki işleniş biçimi aynı zamanda; belgenin sahilliğine karşı işlenen suç olarak kabul edilir. Zira bir *belgenin sahil* olması demek; düzenleyeni olarak görünen kişi tarafından düzenlenmesini ve belge üzerinde bir değişiklik yapılmaması anlamına gelmektedir. Belgenin sahil olmaması, sahte olduğu anlamına gelmektedir. Buna karşın belgenin sahil olmakla birlikte (içeriği bakımından) gerçek olmaması mümkündür. Fikri sahtecilikte, belgeyi düzenleyen olarak görünen kişi ile düzenleyen kişi aynıdır ve belgede değişiklik de yapılmamıştır (başka deyişle belge sahil) ve fakat sahtecilik eylemi; belgenin özünü, fikri yapısı ve içeriği ile (tespit ettiği olgu veya vakianın gerçekliğiyle) ilgilidir. Örneğin sahte bir vasiyetname üretilmesi ile gerçek vasiyetnamenin bir şartının değiştirilmesi eylemleri maddi sahteciliktir. Buna karşın, bir noterin gerçekte meydana gelmeyen bir olayı, huzurunda meydana gelmiş gibi göstermesi veya tanık beyanlarını değiştirerek yazması halinde fikri sahtecilik bulunmaktadır. Fikri sahteciliğe ‘içerik sahteciliği’ de denilmektedir.⁹⁰ Bu anlamda; 204/1. maddede; “bir resmi belgeyi sahte olarak düzenleme” ve “gerçek bir resmi belgeyi değiştirme” davranışları maddi sahtecilik niteliğindedir. Birinci fıkrada fikri sahtecilikten söz edilemez, çünkü kamu görevlisi olmayan kişilerin fikri sahtecilikte bulunmaları olanaklı değildir.

İkinci fıkrada ise; “resmi bir belgeyi sahte olarak düzenleme” ve “gerçek bir resmi belgeyi değiştirme” hareketleri maddi sahtecilik; buna karşın “gerçeğe aykırı olarak belge düzenleme” ise, fikri sahtecilik niteliğindedir.

b. Seçenek Hareketler

aa. Resmi belgeyi sahte olarak düzenleme

Resmi belgeyi sahte olarak düzenleme eylemi; bir

⁹⁰ **Toroslu**, Ceza Hukuku Özel Kısım, 2005, s. 228 vd; **Tezcan/Erdem/Önok**, Ceza Özel Hukuku, 6. Bası, Ankara 2008, s. 685.

resmi belgenin gerçekmiş gibi üretilip, taklit imza atılarak sahte oluşturulmasıdır. Suçun bu şeklinin, resmi belgeye ilişkin unsurların taklit edilmesiyle oluştuğu da belirtilmektedir.⁹¹ Ancak bu taklit işlemi, salt mevcut bir resmi belgenin taklidi anlamında olmayıp, bir belgeye resmi belge niteliğini kazandıran öğelerin taklit edilmesi olarak düşünülmelidir. Resmi belgeye ilişkin form, antet, şekil, unvan ve imza gibi unsurların taklit edilmesi ile resmi belgeyi sahte olarak düzenleme fiili işlenmiş olmaktadır. Örneğin, nüfus müdürlüğünce verilen kimlik belgelerinin şeklen taklit edilip, bilgileri doldurularak yetkili memur imzası da taklit edilmek suretiyle sahte kimlik kartı düzenlenmesi halinde ya da bir devlet dairesinden bilgi amacıyla yazılmış gibi taklit bir yazı yazılıp, görevli imzasının taklit edilmesi durumunda resmi belge sahte olarak düzenlenmiş olmaktadır.

Resmi belgeyi sahte olarak düzenleyen failin sivil kişi olması halinde 1. fıkra, belgeyi görevi gereği düzenleme yetkisi bulunan bir kamu görevlisi olması durumunda 2. fıkra uygulanır. Kamu görevlisi failin belgeyi göreviyle bağlantılı olmaksızın düzenlemesi durumunda da 1. fıkra ile ceza verilir.

Düzenleme fiili, resmi belgenin kısmen veya tamamen sahte düzenlenmesi ile oluştuğundan, belgede düzenleyen olarak görünen kişiden başka bir kimse tarafından düzenlenmiş olmayı gerektirmektedir. İlk fıkrada ‘gerçeğe aykırı olarak belge düzenleme’ fiiline yer verilmemiştir. Çünkü bu fiil, bir belgeyi düzenlemeye yetkili olan kamu görevlisi tarafından işlenebilir; kolluğun gerçeğe aykırı suç tutanağı düzenlenmesi gibi.

Resmi belgeyi sahte olarak düzenleme suçu, düzenleme şeklindeki hareketin tamamlanmasıyla oluşmaktadır. Suçun oluşması için, sahte belgenin kullanılması gerekli değildir.

Suçun bu işleniş biçimiyle ilgili olarak maddede, değiştirme davranışında olduğu gibi ‘başkalarını aldatma’ ögesinin belirtilmemiş olması bir eksiklik veya bu unsurun aranmaması gerektiği gibi yorumlanmamalıdır. Sahtecilik suçlarında eylemin zarar olasılığı doğurabilmesi sahteciliğin aldatma yeteneğine sahip

⁹¹ **Toroslu**, Özel Kısım, 2005, s. 231.

olmasıyla mümkün olur ve bu bakımdan aldatma yeteneği sahtecilik suçlarının temel ögesidir. Kanun koyucu, bir resmi belgenin tamamen sahte olarak düzenlenmesi eylemi içerisinde ‘aldatma kabiliyetinin’ yer aldığı düşüncesiyle bunu ayrıca belirtmeye gerek görmemiştir.⁹²

bb. Gerçek bir resmi belgeyi başkalarını aldatacak şekilde değiştirme

aaa) Genel olarak

765 sayılı Kanununun 339/1. maddesinde suçun bu şekli; gerçek bir belgeyi ‘tağyir veya tahrif etme’ ifadesiyle açıklanmıştır. Tahrif kelimesi, bir cismin özelliklerini bozma, tağyir ise; değiştirme, başkalaştırma anlamına gelmektedir.

204/1. maddedeki suçun bu tür bir hareketle işlenebilmesi; mevcut olan gerçek bir resmi belgenin varlığına bağlıdır. Başka deyişle, yetkili bir kamu görevlisince, görevinin gereğine uygun olarak düzenlenmiş bir resmi belgenin varlığı ön şart sayılmalıdır. Resmi belge niteliği bulunmayan bir belgedeki değişiklik, bu suç oluşturmaz.

Kamu görevlisi olmayan fail, gerçek bir resmi belgeyi değiştirerek bu suçu işlemektedir. Kamu görevlisi olan bir kişinin, göreviyle bağlantılı olmaksızın resmi bir belgeyi değiştirme eylemi de ilk fıkradaki suç oluşturur.

Belgede yapılacak değişiklik, belgeye ekleme yapmak veya belgedeki bir yazının, tarihin, imzanın silinmesi, kazınması şeklinde gerçekleştirilebilir. Suç, değişikliğin yapılmasıyla tamamlandığından, ayrıca bu belgenin kullanılmış olması gerekli değildir.

Bir resmi belge üzerinde, delil niteliğini etkileyecek veya hukuki sonuçlarında fark yaratacak biçimde değişiklik yapılması ve bu değişikliğin başkalarını aldatma yeteneğinin bulunması halinde suç işlenmiş olmaktadır. Failin bu değişiklik ile amacı, belgenin baştan itibaren bu şekilde olduğu intibamı uyandırmaktır.

bbb) Belgedeki tahrifatın saptanması

Belgedeki değişikliğin mahkeme tarafından araştır-

92 Artuk/Gökçen/Yenidünya, Özel Hükümler, 9.B. s. 532.

rılarak sahteciliğin olup olmadığının saptanması zorunludur. Bu maksatla bilirkişi incelemesi yaptırılması gerekir :

“...söz konusu tahsilat makbuzunda ”Not-30.12.963933 ve 934 nolu 2 adet çek 5.000.000.000 toplam elden nakit ödendi” şeklinde sıkıştırılmış olarak yazılan yazının sonradan eklenip eklenmediğinin tespiti için bu tahsilat makbuzunun asıl ve suretinin getirilmesi, aynı el ürünü ve aynı kalemle aynı zamanda yazılıp yazılmadığının araştırılması ve sonucuna göre sanığın hukuki durumunun takdir ve tayini gerekirken yazılı şekilde eksik soruşturmayla beraat kararı verilmesi yasaya aykırıdır.”⁹³

Resmi belgedeki bir ifadenin çıkarılması veya belgeye ilave yapılması yapılmasında yöntem olarak; mekanik vasıtalar veya kimyasal araçlar kullanılmaktadır.

Silme yöntemi; mekanik veya kimyasal yöntemlerle yapılmaktadır.

Belgedeki bilginin kazınmak veya lastikle silinmek gibi mekanik yöntemlerle yok edilmesi mümkün olmaktadır. Kazıma şeklindeki sahteciliğin, kağıdın ışığa yatay tutulması ve kazıma izi ve kağıttaki yıpranmanın görülerek anlaşılması olanaklıdır. Ayrıca, mikroskopla incelendiğinde veya renkli film ya da enfraruj şularla çekilen fotoğrafla, kazılan yerdeki mürekkep lekeleri görülebilir. Yine, kağıt üzerine damlatılan bir damla benzinin kağıda yayıldığı sırada kazılan yerdeki doku farklılığını gösterir. Diğer bir yöntem olarak; sahte belge, üzerlerine hafif bir iyot tabakası sürülmüş iki cam levha arasına konulur ve mavi ışık yansıtılıp fotoğrafı çekilir. Bu şekilde kazılan yerdeki parmak izleri, lekeler görülecektir.⁹⁴

Lastikle silme işlemi sert lastikle yapılmışsa kağıdı yıpratır ve kolay anlaşılır. Yumuşak lastikle uzun sürede yapılan silmenin kağıtta bırakacağı iz pek azdır. Fakat, mikroskopla yapılacak inceleme ile kalemin bırakmış olduğu iz görülmesi olasıdır. Ayrıca, silinen kelimelerin kağıdın arkasına oluşturduğu kabaklılık (fulaj) sayesinde okunması mümkün olabilir. Kağıdın arka tarafının eğri ve yüksek bir ışığa tutulması halinde bu iz görülebilir.

93 11.CD. 13.5.2009, 2006/8610 - 2009/6261

94 Erman/Özek, Kamu Güvenine Karşı İşlenen Suçlar, 1996, s. 231.

Belgedeki içeriğin, kimyasal araçlarla silinmesi de olanaklıdır. Mürekkep kalemle yazılan metinlerin oksitleyici reaktif özellikli maddeler (sodyum hipoklorid, potasyum permanganat, sodyum bisülfid, klorlu su, hidroklorik asit, aksalik asit, potasyum oksalat) ile yıkanması halinde, yazı silinebilir. Bu tür sahtecilikte, yıkama yeni iken mürekkep tamamen silinir ve hiç iz bırakmaz, Fakat zaman geçince (örneğin 6 ay sonra) yıkanan yazı sarı veya kahverengi renkte tekrar meydana çıkar. Kimyasal yıkama, quartz lam-balarıyla verilen ultraviyole şüalarıyla ve iyotlu reaktiflerle meydana çıkarılabilir. Ayrıca, amonyum sülfidrat ve hidrojen gazları da uygulanabilir. Bundan başka, turnusol kağıdının ıslatılıp yıkanan kağıt üzerine konması halinde turnusol kağıtta renk değişmesi, kimyasal maddeyle yıkama yapıldığını gösterir.⁹⁵

Sürşarj metodu; belge üzerinde bulunan harf veya rakamların amaca uygun olarak başka bir harf ve rakama dönüştürülmesi şeklinde uygulanır. Bunun için karakter olarak benzer rakamlar tercih edilir. Örneğin 3 rakamının 8 veya 9 rakamına, 2 rakamının 8 rakamına, 7 rakamının 9 rakamına, 1 rakamının 7 rakamına dönüştürülmesi daha kolay gerçekleştirilmektedir.

Karalama veya lekeleme metodunda, belge üzerindeki bir yazının okunmaması sağlanmak istenilmekte, üzeri mürekkep veya boya ile karalanmaktadır. Karalamanın, düzenlemede kullanılan kalem ve mürekkeple yapılması halinde tahrifatın belirlenmesi güçtür. Laboratuvar incelemesi gerekir.

Ekleme metodunda, belgeye kalem veya daktilo gibi bir araçla yazı ve rakamlar ilave edilmektedir.

Asıl metne *ekleme* yapılmasının anlaşılmasında; çeşitli yöntemler kullanılır. Bu anlamda; kalem uçlarının farklı olması, fulaj farklılığı, sürşarj farklılığı, mürekkep yerlerinin kağıdın bükülen yerinden geçmesi, eklenen yazının eğriltisi, ekli kısımdaki karakter farklılıkları ve kelimeler arasındaki mesafe farklılıkları, asıl metinle eklenen kısım arasında yaş farkı, metinle ekleme arasında üslup, imla, noktalama gibi farklılıklar, mürekkebin akış farkı, mürekkep çeşidinin farklı olması gibi ölçütlerden yararlanılır.⁹⁶

95 Erman/Özek, Kamu Güvenine Karşı İşlenen Suçlar, 1996, s. 232.

96 Tükenmez kalemlerle yazılan metinlerdeki eklemelerin tes-

Ekleme yapıldığı sırada kağıdın altındaki desteğin yumuşak veya sert olması, kelimelerin kağıdın arkasına yaptığı kabarıklıkta (fulaj) farklılıklara neden olur. Bir kağıdın üzerindeki metnin üzerinden tekrar geçilmesi (sürşarj), aynı harflerin üzerinin yeniden çizilmesine neden olacağından, harflerin metnin diğer kısımlarından farklı olmasına neden olur. Ayrıca, bir cümlemin sona erdiği yerlerde, noktanın virgüle çevrilip cümleye devam edilmesi söz konusu olabilir.

cc. Sahte resmi belgeyi kullanma

204/1. maddedeki suç oluşturabilecek diğer seçimlik hareket, sahte resmi belgeyi kullanmaktır. Sahte özel veya resmi belgeyi kullanma fiili 765 sayılı Kanunun 346. maddesinde ayrı bir suç tipi olarak düzenlenmişti. Anılan 346. maddede, sahtecilik suçuna iştirak etmeyen kişinin sahte belgeyi kullanmış olması cezalandırıldığından, sahteciliğe iştirak edenin eylemi, 339. maddeye iştirak nedeniyle cezalandırılmaktaydı. 5237 sayılı Kanunda sahtecilik ve kullanma eylemleri aynı yaptırma tabi tutulmakla, bu ayırımın bir önemi kalmamıştır. Diğer taraftan, failin belgenin sahte olduğunu bilmesi de zorunludur. Sahteliğini bilmediği belgeyi kullanan kişinin eylemi, manevi unsurun eksikliği dolayısıyla suç oluşturmaz.

Suç, sahte resmi belgenin 'kullanılması' ile işlenmektedir. Doktrinde, kullanma hareketinin tamamlanması için; muhataba belgedeki bilginin içeriği konusunda bilgi elde etme imkânının tanınmasının yeterli olduğu, belirtilmektedir.⁹⁷ Ancak kanımızca, mevzuat gereği ibrazın yeterli görülmeyip, belgenin muhatabının iktidar alanına girmesi gerektiği hallerde, fiil bu aşamaya ulaşmadığında teşebbüsten söz edileceği düşünülmelidir. Kullanma, belgenin amacına uygun olarak ilgili bir kişi, yer veya dairede mevzuat gereği zorunlu olması nedeniyle ibraz edilmesi veya işleme konulması şeklinde gerçekleşebilir. Örneğin, sahte vekaletname sunularak tapuda satış yapılması, sahte trafik tescil ve kimlik belgesi ibraz edilerek araç satışı yapılması vb. davranışlar, sahte belgenin kullanıl-

pitinde, bu kalemlerdeki sıvıların farklılığının veya yaşının belirlenmesi bakımından teknik güçlükler bulunduğu belirtilmektedir; Erman/Özek, Kamu Güvenine Karşı İşlenen Suçlar, 1996, s. 236.

97 Tezcan/Erdem/Önok, Ceza Özel Hukuku, 6. Bası, Ankara 2008, s. 685.

ması niteliğindedir. Fakat, suçun tamamlanması için, sahte vekaletin işletilip tapuda satışın yapılmış olması zorunlu değildir.

Sahte belgeyi düzenleyen fail, ayrıca kullanarak bu seçenek hareketi de gerçekleştirmişse, yine tek suç işlemiş olur. Örneğin, sahte nüfus cüzdanı düzenleyip, araç satışı için ibraz edilmesi halinde sahteciliğin icrası ile suç tamamlanmış, ancak kullanma (bankaya ibraz) anında sona ermiştir.⁹⁸ Böylece, kullanma halinde suçun bittiği ve zamanaşımının başladığı an, kullanma tarihi olmaktadır.

2. Kamu Görevlisinin Resmi Belgede Sahtecilik Suçunda (204/2) Fiil Ögesi

a. Suçun, Resmi Belgeyi Düzenlemeye Yetkili Kamu Görevlisince İşlenmesi

204. maddenin ikinci fıkrasında; kamu görevlisi failin görevi nedeniyle düzenlediği resmi belgede sahtecilik suçu düzenlenmiştir;

Madde 204 - 2. fıkrası : “*Görevi gereği düzenlemeye yetkili olduğu resmî bir belgeyi sahte olarak düzenleyen, gerçek bir belgeyi başkalarını aldatacak şekilde değiştiren, gerçeğe aykırı olarak belge düzenleyen veya sahte resmi belgeyi kullanan kamu görevlisi üç yıldan sekiz yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.*”

İkinci fıkradaki suçun faili; bir resmi belgeyi düzenlemeye yetkili bulunan kamu görevlisidir. Başka deyişle failin kamu görevlisi olması yeterli olmayıp, sahteciliğe konu belgeyi düzenleme yetkisinin bulunması da gereklidir.⁹⁹ Ayrıca belirtelim ki ikinci fıkradaki suçun o işle yetkili kamu görevlisi olması şartı yalnızca resmi belgeyi sahte olarak düzenleme ve gerçek belgeyi değiştirme eylemi için değil, sahte belgeyi kullanma eylemi bakımından da geçerlidir.

Kamu görevlisinin, göreviyle ilgili olmaksızın ya da yetkili bulunmadığı halde resmi belgede sahtecilikte

bulunması eylemi ilk fıkra ile cezalandırılmaktadır. Suçun bu şekli, 765 sayılı Kanunda, resmi belgenin konusu, delil niteliği ve düzenleyeniyle ilgili farklılıklardan hareketle çeşitli hükümlerde (339, 340, 341, 350, 351, 352, 355. maddelerinde) düzenlenmiştir.

Sağlık mensuplarının sahtecilik fiilleriyle ilgili 210. maddenin ikinci fıkrasının ilk cümlesi gözetilmelidir. Doktrin ve Yargıtay uygulamasında kamu görevlisi olan sağlık mesleği mensuplarının görevleriyle ilgili eylemlerinde 204/2. maddenin, kamu görevlisi olmayanlar yönünden ise 210/2. maddenin uygulanması gerektiği kabul edilmektedir.

İkinci fıkradaki suçun tanımı; görevi gereği düzenlemeye yetkili olduğu resmi belge hakkında suç işleyen kamu görevlisi üzerinden yapılmıştır. Bu nedenle TCK 6/1-c maddesindeki tanım uyarınca kamu görevlisi sayılan kimselerin görevleri gereği düzenlemeye yetkili oldukları belgeler hakkındaki sahtecilik fiilleri 204/2. madde kapsamına girmektedir. Bundan ayrıca, kural olarak kamu görevlisi tanımına girmemekle birlikte, özel yasalarında görevleri gereği defter ve belgeler üzerinde suç işlemeleri halinde kamu görevlisi gibi cezalandırılacakları kabul edilenler ya da ilgili kuruluş belge veya defterlerinin resmi evrak kabul edildiği belirtilen kuruluşların görevlileri de suçun faili olabilirler. Bu tür özel hükümler dolayısıyla ‘kamu görevlisi gibi cezalandırma’ amaçlı hükümler, belgenin niteliğini değiştirmemekte, belge yine özel belge olarak kalmakta, fakat özel hüküm gereği kurum görevlisi, kamu görevlisi gibi cezalandırılmaktadır.¹⁰⁰

İkinci fıkradaki fiili oluşturan seçenek hareketler;

- resmi bir belgeyi sahte olarak düzenleme,
- veya gerçek bir belgeyi başkalarını aldatacak şekilde değiştirme,
- veya gerçeğe aykırı olarak belge düzenleme,
- veya sahte resmi belgeyi kullanma,

şeklinde öngörülmüştür.

98 “Sanıkların düzenledikleri sahte nüfus cüzdanları ile kredi kartı almak amacıyla başvuruda bulunmaktan ibaret eylemlerinin, 765 sayılı TCK 350/1-3, (5237 sayılı TCK 204/1) maddesine uyan suçu oluşturduğu gözetilmelidir.” 11.CD. 5.11.2008, 8365/11169; **Taşdemir/Özkepir**, Sahtekarlık Suçları, 2009, s. 290.

99 **Artuk/Gökçen/Yenidünya**, Özel Hükümler, 9.B. s. 565; **Taşdemir/Özkepir**, Sahtekarlık Suçları, 2009, s. 207, 209.

100 **Bakıcı/Yalvaç**, CH Özel Hükümleri 2- 2008, s. 740; ayrıca özel yasalardaki hükümler nedeniyle kamu görevlisi gibi kabul edilenler için bkz, **Gökcan/Artuç**, Kamu Görevlisi Ve Özel Soruşturma Usulleri, 2.B. Seçkin Yayınevi, Ankara 2008, s. 54 vd.

b. Seçenek Hareketlerin Gerçekleştirilmesi

aa. Kamu görevlisinin resmi belgeyi sahte olarak düzenlemesi

İlk fıkra ile ilgili olarak açıklandığı gibi, resmi bir belgenin kısmen veya tamamen sahte olarak düzenlenmesi, gerçek belgeyi düzenlemeye yetkili makama ait imza, unvan, şekil gibi hususların taklit edilmesi bu suçun oluşturmaktadır. Dolayısıyla, sahte düzenlenen belgede resmi belgeye ilişkin öğelerin (kaşe, mühür, kurum sayı ve tarihi vb.) de bulunması aranmalıdır. Resmi belge sayılmasını gerektiren temel öğelerin eksikliği halinde, ortada resmi belgenin bulunduğu ve bu suçun oluştuğu söylenemez.

Suçun ikinci fıkra kapsamına girmesi için, sahte düzenleme fiilinin kamu görevlisince göreviyle bağlantılı olarak işlenmesi gerekir.

Resmi belgeyi sahte olarak düzenleme fiili, belgenin düzenleyeni olarak görünen kişiden başkası tarafından baştan itibaren düzenlenmesi şeklinde işlenebilir.

Gerçek bir resmi belgenin metni dışına sonradan eklenme yapılması halinde suç, resmi belgeyi değiştirme suretiyle işlenmiş sayılır.

bb. Kamu görevlisinin resmi belgeyi değiştirmesi

Resmi belgenin yetkili kamu görevlisince düzenlenmesinden sonra, görevlinin belge üzerinde anlam ve delil niteliğini etkileyecek bir değişiklik yapması hukuken mümkün değildir. Kamu görevlisinin, düzenlediği resmi belgede sonradan değişiklik yapması, resmi belgeyi değiştirme sayılır. Değiştirme fiilinin, belgeyi düzenleyen ya da düzenleme yetkisi olan başka bir kamu görevlisince işlenmesi olanaklıdır. Suç, değiştirme hareketinin tamamlanmasıyla gerçekleşir. Suçun tamamlanması için, belgenin kullanılması veya bir zararın meydana gelmesi gerekli değildir.

Resmi belgede değişiklik yapılması; belgeye eklenme yapılması veya mevcut bir ifade veya tarihin silinmesi, kazınması gibi yollarla metinden çıkarılması şeklinde işlenir. Örneğin, noterin düzenlediği borç senedi altına daha sonra borcun ödendiğine dair şerh düşmesi; nüfus memurunun bir kadının evlendiğini kaydettikten sonra, gerçeğe aykırı olarak boşandığını da ilave etmesi gibi fiiller ikinci fıkraya girmektedir. Buna karşın, düzenlemeye yetkili kişi tarafından ger-

çek resmi belgenin düzenlendiği sırada gerçeğe aykırılık meydana gelmişse, eylem artık ‘gerçeğe aykırı belge düzenleme’ olarak kabul edilir.¹⁰¹

cc. Kamu görevlisinin gerçeğe aykırı belge düzenlemesi

Kamu görevlisinin, görevi gereği düzenlemeye yetkili olduğu bir konuda, gerçeğe aykırı içerikte bir resmi belge düzenlemesi halinde, gerçeğe aykırı belge düzenlemeden söz edilir. Bu takdirde fikir/içerik sahteciliği yapılmaktadır. Madde gerekçesinde gerçeğe aykırı belge düzenleme fiili; “*kamu görevlisinin gerçeğe aykırı olarak bir olayı kendi huzurunda gerçekleştirmiş gibi, bir beyanı kendi huzurunda yapmış gibi göstererek belge düzenlemesi*” ifadeleriyle açıklanmıştır.

Gerçeğe aykırı belge düzenleme; unvan, şekil ve imza gibi resmi belgeye ilişkin diğer unsurlar gerçek olduğu halde, içerik olarak gerçeğe uygun olmayan beyan veya olayları kapsamaktadır. Başka deyişle, kamu görevlisi failin görevi ve yetkisi çerçevesinde, gerçek olmayan beyan veya olay içeren bir belge düzenlemesi halinde, gerçeğe aykırı belge düzenlendiğinden söz edilmelidir. Bu anlamda, görevlinin bir tanık ifadesini gerçeğe aykırı olarak tutanağa yazması veya maddi bir olayın varlığı ya da yokluğunu tespit eden tutanağın gerçeğe aykırı düzenlenmesi halinde bu suç işlenmektedir.

Kolluk görevlisinin gerçekleşmediği halde bir olayın vuku bulduğuna ilişkin belge düzenleme eylemi, gerçeğe aykırı belge düzenleme niteliğinde sahtecilik suçunu oluşturmaktadır;

*“Görevlilerce düzenlenen ve resmi belge niteliğinde olan arama tutanağı, ‘herhangi bir suç unsuruna rastlanmadığı’ tarzıyla düzenlendiğinden içeriği itibarıyla sahte bir belge niteliğindedir.”*¹⁰²

Kamu görevlisinin, görev ve yetki alanı dışında belge düzenlemesi, başka deyişle yer itibarıyla yetkisini aşması ve fakat içeriğinin doğru bulunması halinde, yetkili görevlinin unvan ve imzasını taklit etmemesi ve içeriğinin doğru bulunması nedeniyle, ortada sahteciliğin bulunduğu kabul edilemez :

101 Artuk/Gökçen/Yenidünya, Özel Hükümler, 9.B. s. 567.
102 CGK. 6.3.2007, 5-2006/276 -2007/55.

“Karaçukur Köyü muhtarı sanığın, Üçkonak Köyünde oturan şahsa av tezkeresi alabilmesi için, isteği üzerine Üçkonak Köyünde oturduğuna dair görev ve yetkisi dışında kendi imza ve mührü ile düzenlediği suça konu ikametgah belgesinin, sahte olmadığı ve hukuki sonuç doğurmaya elverişli geçerli bir belge niteliğini taşımadığı, ...gözetilmelidir.”¹⁰³

dd. Kamu görevlisinin resmi belgeyi kullanma suçu

Kural olarak, resmi belgenin sahte veya gerçeğe aykırı olarak düzenlenmesi ya da gerçek bir resmi belgeyi başkalarını aldatacak şekilde değiştirme biçimindeki hareketler tamamlandığında, suç da tamamlanmaktadır. Başka deyişle, suçun tamamlanması için sözü edilen seçimlik hareketlerden ayrıca belgenin kullanılması gerekli bulunmamaktadır. Fakat, sahteciliği icra eden failin ayrıca belgeyi kullanması durumunda, sahteciliğin icrasıyla tamamlanan suç, kullanma tarihinde bitmekte, sona ermektedir. Bu bakımdan, her iki seçimlik hareketi gerçekleştiren kişi yönünden suç tarihi kullanma tarihidir.

İkinci fıkradaki kullanma hareketi bakımından, kullanmanın failin göreviyle bağlantılı olarak yerine getirilmesi gerekir. Kamu görevlisi olan failin, başkasınca gerçeğe aykırı olarak belge düzenlendiğini ya da resmi bir belgenin sahte olarak düzenlendiğini veya resmi belgede değişiklik yapıldığını bilerek, bu belgeyi görevi kapsamında kullanması halinde, 204/2. madde ile cezalandırılır. Örneğin, eczacının sahte ilaç kupürü ve fatura düzenleyip getirdiğini bilen tahakkuk memurunun, bunları kullanarak bedeli ödemesi durumunda; eczacı 204/1, memur ise 204/2. madde ile cezalandırılacak ve her ikisi de ayrıca dolandırıcılık suçunun müşterek faili olarak sorumlu tutulacaktır.

Kamu görevlisi failin, hem sahteciliği yapıp, hem de kullanması halinde de eylem tek suç oluşturur.

Resmi belgede sahtecilik yapan kişi ile kullanan kişilerin farklı kimseler olması durumunda, her biri fail olarak sorumlu tutulur.

103 6.CD. 4.6.1985, 2588/6684.

Belirtelim ki, 2. fıkradaki kullanma eylemi yalnızca düzenleme yetkisini haiz kamu görevlisi hakkındadır. Buna karşın düzenlemeye yetkili olmayan kamu görevlisinin veya sivil kişinin sahte belgeyi kullanma eylemi, 2. fıkraya girmektedir.

Kamu görevlisinin düzenlediği sahte belgeyi sivil kişinin kullanması halinde, ilki düzenleme, ikincisi de kullanma eylemleri dolayısıyla müşterek fail durumundadır. Bilindiği üzere müşterek faillikte bağlılık kuralının (m.40/2) bir etkisi yoktur.¹⁰⁴ Bu nedenle kamu görevlisi fail 204/2. madde, sivil fail 204/1. maddeler ile sorumlu tutulmalıdır.

Doktrinde, kullanma hareketinin tamamlanması için; muhataba belgedeki bilginin içeriği konusunda bilgi elde etme imkânının tanınmasının yeterli olduğu, belirtilmektedir.¹⁰⁵ Ancak kanımızca, mevzuat gereği ibrazın yeterli görülmeyip, belgenin muhatabının iktidar alanına girmesi gerektiği hallerde, fiil bu aşamaya ulaşmadığında teşebbüsten söz edileceği düşünülmelidir.

Kamu görevlisi olmayanın, sahte düzenlenen veya değiştirilen resmi belgeyi kullanması 1. fıkrada kapsamında kalır. Çünkü 2. fıkrada özgü suç olarak yer alan suçun faili olarak sorumlu tutulacak kişinin mutlaka kamu görevlisi olması zorunludur.¹⁰⁶ Bu bakımdan kamu görevlisinin, sahte olarak düzenlenmiş bir resmi belgeyi göreviyle bağlantılı olmaksızın kullanması da 2. fıkrada düşünülmemelidir. Esasen 2. fıkrada hareket ögesi ifade edilirken; “veya sahte resmi belgeyi kullanan kamu görevlisi...cezalandırılır” denilmektedir. Buna karşın Yargıtay’ın bazı kararlarında kamu görevlisi olmayan kişinin de 2. fıkranın fa-

104 Aslında sivil kişinin, eylemi 204/1. madde ile birlikte, kamu görevlisi failin 204/2. madde kapsamındaki eylemine iştirak olarak da ortaya çıkmakla birlikte, ortada görünüşte içtima şekillerinden asli-tali norm ilişkisi bulunmakta olup, bu hallerde asli normun önceliği (veya yardımcı normun sonralığı) kuralı gereğince (ki faillik-şeriklik ilişkisinde faillik asli normdur) sivil kişinin yalnızca faillikten sorumlu tutulması gerekir. Dolayısıyla müşterek faillikte bağlılık prensibinin bir etkisi de bulunmamaktadır; **Özgenç**, Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, 3. Bası, Ankara 2008, s. 492; **Koca/Üzülmez**, Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, Ankara 2008, s. 432.

105 **Tezcan/Erdem/Önok**, Ceza Özel Hukuku, 6. Bası, Ankara 2008, s. 685.

106 **Taşdemir/Özkepir**, Sahtekarlık Suçları, 2009, s. 207, 209.

ili olarak sorumlu tutulduğu görülmektedir.¹⁰⁷ İştirak halleri ise aşağıda ayrıca incelenmiştir.

D. Suçun Cezayı Ağırlaştırıcı Nitelikli Şekilleri

1. Sahteliği Sabit Oluncaya Kadar Geçerli Belge (204/3)

3. fıkra : “Resmî belgenin, kanun hükmü gereği sahteliği sabit oluncaya kadar geçerli olan belge niteliğinde olması hâlinde, verilecek ceza yarısı oranında artırılır.”

Belgenin kanıtlanma gücü esas alınarak resmi belgeler; “sahteliği sabit oluncaya kadar geçerli belge” ve “aksi sabit olana kadar geçerli belge” şeklinde ikiye ayrılmaktadır. İlk gruptaki belgelerin resmi makamlar nezdindeki güvenilirlikleri tam olup, sahteliği kanıtlanmadıkça kesin delil niteliğindedirler. İkinci grup belgeler ise, aksi kanıtlanabilir olan ve bu nedenle aksi kanıtlanana kadar geçerli kabul edilen resmi belgelerdir. Kanun koyucu, sahteliği ispat edilene kadar geçerli belgelerin ispat gücünün yüksekliğini esas alarak, bu tür belgeleri daha üst düzeyde koruma gereği duymuştur.

Bu ayırım 765 sayılı Yasada da yapılmış ve 339/1, 342/2,4. maddelerinde cezalandırmada farklılıklar yaratılmıştı. Benzeri bir ayırma 5237 sayılı Kanunun 204/3. maddede de yer verilmiş, ve belgenin bu niteliği nedeniyle suçun cezayı ağırlaştırıcı nitelikli şekli düzenlenmiştir.

Sahteliği sabit oluncaya kadar geçerli belgeler çeşitli kanunlarda düzenlenmiştir.

HUMK 295. maddesi uyarınca; mahkeme ilamları ve noterlerce (düzenleme biçiminde) düzenlenen senetler; CMK 222. madde gereği duruşma tutanakları,

107“Katılan vekilinin, sanık Adil Doğru hakkında "resmi belgede sahtecilik" suçundan verilen "beraat" kararına yönelik temyiz itirazının incelenmesine gelince: Sanığın eylemine uygun bulunan görevli memura gerçeğe aykırı onaylı resmi belge düzenlemek ve kullanmak suçunun 5237 sayılı TCK. nun 204/2.maddesine uygun bulunması ve zamanaşımı süresinin gerçekleşmemesi nedeniyle tebliğnamedeki iki numaralı düşünceye iştirak edilmemiştir. Sanığın, çalışmadığı halde belediye 15.10.1969-10.10.1974 tarihleri arasında çalışmış gibi, Belediye Hesap İşleri Müdürü olan kardeşi Ali Doğru tarafından düzenlenmesi ve görev yapmadığı için aslı olmayan aslının olması halinde ise gerçeğe aykırı bulunan hizmet belgesinin onaylı suretini T.C.Emekli Şandığı Genel Müdürlüğüne ibraz ederek kullanmak suretiyle yüklenen suç işlediği sabit olduğu halde belgenin aslının mevcut olup düzenlenen suretin de aslına aykırı olduğundan bahisle yazılı şekilde beraat kararı verilmesi, yasaya aykırıdır. 11.CD.24.02.2009, 2008/8816 - 2009/1355

Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanunun 178. maddesine göre de seçim tutanakları, 1608 sayılı Kanunun 6. maddesi gereği belediye ceza tutanakları, İcra ve İflas Kanununun 38. maddesinde belirtilen ilam niteliğindeki belgeler, hakem kararları (HUMK m. 536), Sayıştay ilamları (Sayıştay Kn.m. 62,63), 5607 sayılı Kaçakçılıkla Mücadele Kanununun 20. maddesi gereği düzenlenen suç tutanakları, sahteliği sabit oluncaya kadar geçerli belgelerdendir.¹⁰⁸

Sahteliği sabit oluncaya kadar geçerli belge sayılan mahkeme ilamlarının bu niteliğe kavuşması için kesinleşmesi gerekli değildir. Ayrıca, ilam niteliğinde bulunmayan ihtiyati tedbir ve tespit kararları, ara kararları ve veraset kararları (veraset ilamı) ve idare mahkemelerinin yürütmeyi durdurma kararları, ‘aksi sabit olana kadar geçerli evrak’ olarak kabul edilmektedir.¹⁰⁹

Bir yasa hükmü ile niteliği bu şekilde belirlenmeyen diğer resmi belgeler, aksi sabit olana kadar geçerli belge sayılır. Örneğin tapu ve nüfus sicil kayıtları, görevlilerce görev gereği düzenlenen ve bir olay veya durumu yansıtan tutanaklar, görev gereği verilen belge ve yazılar vb. evrak ‘aksi sabit olana kadar geçerli belge’ sayılır.

Noterde onaylama biçiminde düzenlenen belgelerin içerikleri dışarıda hazırlanıp getirildiğinden, noter onayı yalnızca tarih ve imzayı kapsamakta, içeriği kapsamamaktadır. Bu nedenle onaylama biçimindeki noter senetlerinin içerikleri aksi sabit oluncaya kadar, imza ve tarih kısmı ise sahteliği ispat edilinceye kadar geçerli sayılmaktadır. Yine, onaylanan belgenin içeriğinde sahtecilik yapılmışsa, noter onayı içeriği kapsamadığı için özel belgede sahtecilik suçu oluşacak, buna karşın imza veya tarih kısmında sahtecilik yapılmışsa, sahteliği sabit oluncaya kadar geçerli resmi belgede sahtecilik suçu işlenmiş kabul edilecektir.¹¹⁰

2. Gümrükte İşlem Görmüş Gibi Belge, Beyanname Düzenlenmesi

Yürürlükten kaldırılan, 10.7.2003 tarihli ve 4926 sayılı Kaçakçılık Kanununun (RG. 19.7.2003) 12/1. maddesi uyarınca, gümrük idarelerinde işlem görme-

108 Kaylan, Belgelerde Sahtecilik Suçları, s. 170.

109 Artuk/Gökcan/Yenidünya, Özel Hükümler, 9.B. s. 557.

110 Bakıcı/Yalvaç, CH Özel Hükümleri 2- 2008, s. 756.

diği halde, işlem görmüş gibi herhangi bir belge veya beyanname düzenleyenler hakkında, belgede sahtecilik suçundan dolayı verilecek ceza, bir kat artırılmaktaydı.

4926 sayılı Kanunun, 31/03/2007 tarih ve 26479 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan 21.3.2007 tarih ve 5607 sayılı kanunun 25. maddesi ile yürürlükten kaldırılması nedeniyle artık uygulama olanağı kalmamıştır. Bu nedenle, 5237 sayılı Yasanın lehe yasanın uygulanmasını öngören 7/2. maddesi uyarınca, 4926 sayılı Kanunun yürürlükte olduğu dönemde işlenen suçlar bakımından da bir kat ceza artırımı mümkün değildir.

E. Sahtecilik Suçlarında Bazı Özel Durumlar

1. Suret Belgede Sahtecilik

Belgelerin asıl ve suret belge olarak ikiye ayrıldığına belge türleri konusunda değinmiştik. Asıl belge ile suret belgede sahteciliğin hükümlerinin ayrıca incelenmesinde yarar bulunmaktadır.

Asıl belge, yetkili kamu görevlisince düzenlenen belgedir. Asıl/orijinal belgenin mutlaka tek nüsha olması zorunlu değildir. İlk kez oluşturulduğunda birden fazla nüsha yazılıp imzalanmışsa, bunların hepsi asıl belge sayılır.¹¹¹ Örneğin hakimın yazdığı kararı bilgisayar veya baskı makinesiyle dört nüsha olarak çıkartıp imzalaması durumunda nüshaların her biri asıl belgedir. Bunun dışında, asıl belge kaybedildiğinde düzenlemeye yetkili olan kamu görevlisinin aynı şekilde başka bir nüsha düzenleyip imzalaması halinde de asıl belgenin bulunduğu kabul edilir.¹¹²

Suret belge kavramı, asıl belgenin aynı unsurlarının yer aldığı onaylı nüshası, örneğidir. Bir belgenin aslına uygun olarak çoğaltılması, suret belge oluşturulması anlamına gelmektedir. Örneğin, belgenin fotoğraf veya fotokopiyle ya da karbon konulmuş kopyalarının çıkarılması suret elde edilmesidir.¹¹³

111 “Bu fazlalar suret değil, asıldır. Bunlar asıl ile aynı anda yazılırsalar bile (makinelere çıkarılan kopyalı suretlerde olduğu gibi) bunlar hukuki manada suret değildir. Ancak suret olarak çıkarılan aslına uygunluğu tasdik edilen varakalar surettir.” 6.CD. 9.4.1968, 1773/1972; **Cengiz, Sibel**, Evrakta Sahtekarlık Suçları, 2007, 31.

112 Manzini, s.122; Antolisei, s. 569, nakleden **Soyaslan**, Ceza Hukuku Özel Hükümler, 5.B. s. 416.

113 **Soyaslan**, Ceza Hukuku Özel Hükümler, 5.B. s. 416.

Onaysız suret hukuki sonuç doğurmaz.

Yargıtay suret kavramını; “*resmi bir daire veya noterlikte saklı bulunan bir resmi varakanın aslına tamamen ve kelimesi kelimesine uygun bulunan ve bu uygunluğu yetkili memur tarafından onaylanan belge*” olarak tanımlamıştır.¹¹⁴ Başka deyişle, onaylanmadığı takdirde resmi belge suretinin hukuki bir sonucu ve delil niteliği bulunmamakta, dolayısıyla ‘resmi belge’ sayılmamaktadır. Bu bakımdan, suret resmi belge denildiğinde, asıl belgenin yetkilisince onaylanmış kopyası olduğu anlaşılmalıdır.

Kanıt niteliği taşıdığından, suretler üzerindeki sahtecilikler de suç oluşturmaktadır. Örneğin HUMK 311. maddesinde, bir belgenin yetkili memur tarafından suretinin çıkarılıp hakim tarafından onaylanması durumunda kanıt gücünün asıl hüküm kuvvetinde kabul edileceği belirtilmiştir. Resmi belgenin suretinde sahteciliğin suç teşkil edebilmesi için, aslına uygun bulunması zorunludur. HUMK 321. maddesinde suretin ibrazı halinde, taraflardan birinin senedin aslının ibrazını istemeleri durumunda aslın sunulmazının zorunlu olduğu belirtilmektedir. Bu hüküm, uyarınca da suretin delil kuvveti bulunmakla birlikte, aslın kanıt gücü daha yüksektir.

765 sayılı Kanunda suret üzerinde sahteciliğin yapılabileceği kabul edilmiş ve asılda sahteciliğe (342/1) göre, surette sahtecilik (342/3) daha hafif ceza ile cezalandırılmak istenilmiştir. Diğer taraftan, aslı yerine kullanılan tasdikli suret de asıl gibi kabul edilmiştir. Bu konuda 765 sayılı yasanın 339/2. maddesinde; “*evrakın musaddak suretleri kanunen zayi olan asılları makamına kaim olmak lazım geldiği takdirde mezkür suretler hakkında asılları gibi muamele olunur*” denilmiştir.

5237 sayılı Kanun ile asıl-suret belge ayrımı yapılmamış¹¹⁵, suret belgede sahtecilik de aslı gibi kabul edilmiştir¹¹⁶. Resmi belge niteliğinde olan surette sah-

114 CGK. 14.10.2003, 6-232/250.

115 Bu nedenle bir görüşe göre kanunilik ilkesi yönünden, suret belgede sahteciliğin 204. maddeyle cezalandırılması mümkün değildir; **Donay**, Türk Ceza Kanunu Şerhi, 2007, s. 299.

116 **Toroslu**, Özel Kısım, s. 226; **Soyaslan**, Ceza Hukuku Özel Hükümler, 5.B. s. 416. Diğer bazı yazarlara göre ise, suret belgenin onaylanması yeterli olmayıp, asıl belge yerine geçmesi halinde 204. madde ile cezalandırılması mümkün olur; Tezcan/Erdem/Önok, Ceza Özel Hukuku, 6. Basi, Ankara

tecilik de aslında sahtecilik gibi cezalandırılmaktadır. Fakat, suretteki sahteciliğin cezalandırılması için, delil niteliği bulunacak şekilde suretin yetkilisince edilmiş tasdik olması ve asıl belge gibi kullanılabilir olması zorunlu görülmelidir.¹¹⁷

Özel belgenin suretindeki sahtecilikte ise, yetkili memur tarafından suretin onaylanması durumunda, onay bölümü resmi belge vasfını kazanacak ve bu onay kısmıyla ilgili sahtecilik yapılmışsa resmi belgede sahtecilik suçu oluşacaktır.¹¹⁸

Onaylı suret belge veya özet belge üzerindeki sahtecilik, suret belgeyi düzenlemekle yetkili kamu görevlisince işlenirse 204. maddenin 2. fıkrası, yetkisiz kamu görevlisi veya sivil kişi tarafından işlenirse, aynı maddenin 1. fıkrası uygulanır.

2. Özet Belgede Sahtecilik

Resmi bir belgenin özeti olarak düzenlenen ve onaylanan belgeler de resmi belge niteliğindedir. Özet belgeler, temel aldığı belge, kayıt ve sicillerdeki bütün bilgileri içermeyen, onların gerekli özetini yansıtan belgelerdir. Bu nedenle diğer resmi belgeler gibi her yerde değil, belirli yer ve durumlarda kullanılabilir. Bu nitelikleriyle özet belge, asıl olmadığı gibi suret de değildir. Özet belge, özetini verdiği asıl belgenin varlığını kanıtlayan resmi bir belgedir.¹¹⁹ Özeti içerdiğinden, gerçekliğinden kuşkulandığında, asıl belgeden gerçek anlaşılacaktır. Bu nedenle 765 sayılı Kanunda özet belgenin kanıt gücünün azlığını esas alarak 341/2. madde ile cezalandırılmıştı. Diğer taraftan anılan 341/2. maddedeki suç yalnızca kamu görevlisi fail tarafından işlenebilmekteydi.¹²⁰ Kamu görevlisi olmayanın memurun eylemine iştiraki halinde 64, 65. maddelerdeki iştirak hükümleri çerçevesinde 341/2. madde ile cezalandırılması gerektiği kabul edilmekteydi.¹²¹

2008, s. 677.

Düşüncemize göre de, suret belgenin usulünce onaylanması durumunda, kanıt gücünün bulunacağı ve 'resmi belge' sayılması gerekeceğine göre, maddedeki 'resmi belge' ifadesinin suret belgeyi de kapsadığı kabul edilmelidir.

117 **Toroslu**, Özel Kısım, s. 226.

118 **Bakıcı/Yalvaç**, CH Özel Hükümleri, 2- 2008, s. 743.

119 **Selçuk**, Sami, Karşıoylarım, (Hz. Cengiz Otacı) 2001, s. 310.

120 **Selçuk**, Karşıoylarım, 2001, s. 311.

121 "Özet belgede memur olmayan kimsenin işlediği sahtecilik suçlarında, görevli memur ile işbirliği kanıtlanırsa TCY. 64,

Uygulamada, tapu dairesinden (tarımda doğrudan gelir desteği alınması amacıyla) verilen, şahsın üzerine kayıtlı taşınmazların miktarıyla ilgili bilgileri içeren resmi yazı¹²², diploma¹²³, diplomayı almaya hak kazandığına ilişkin belge¹²⁴, nüfus ihraç belgeleri¹²⁵, aslı olmayan evrakın içindekinin doğruluğunu tasdik etmekten ibaret sahtecilik¹²⁶, sınav kazandı belgesi¹²⁷, özet belgede sahtecilik kapsamında değerlendirilmiştir.

5237 sayılı Kanun ile özet belgedeki sahtecilik fiilleri de 204. madde kapsamına alınırken 'genel veya özel bir zarar doğması' koşulu aranmadığı gibi fail bakımından da özet belgeyle ilgili bir özgüleme yapılmadığından, eylemin her ki fıkra kapsamına girmesi de olanaklı hale gelmiştir.¹²⁸ Dolayısıyla, özet belgedeki sahtecilik fiilini sivil kişinin veya yetkisiz kamu görevlisinin işlemesi halinde 204. maddenin ilk fıkrası, yetkili kamu görevlisi işlemesi durumunda ise ikinci fıkrası uygulanmalıdır.

3. Fotokopi Üzerinde Sahtecilik

Suret belge kavramı açıklanırken değinildiği üzere, belge fotokopisi aslının kopyası olup, resmi belge ka-

65. maddeleri dairesinde ve aynı maddeye göre (341/2) cezalandırılmalı, görevli memur ile işbirliği saptanamayan fail, eğer üzerinde sahtecilik yapılan onaylı özet TCY. 355. maddesindeki belgelerden ise 356. maddeye göre cezalandırılmalı, aksi halde ceza tertip edilmemelidir. Olayda, kendisine sahte diploma sağlayan görevlilerle işbirliği yapmışsa 341/2. maddeye göre, işbirliği yapmamışsa eylemin 356. maddeye girip girmediği tartışılarak sonucuna göre hüküm kurulmalıdır." CGK. 24.4.1989, 105/165.

Genel Kurulun diplomada sahteciliğe iştirak eden sivil kişinin eylemiyle ilgili aynı doğrultudaki 30.6.1998 tarihli ve 183/255 sayılı Kararına Selçuk tarafından yazılan karşıoyda, 765 sayılı Yasada sivil kişinin fail olarak işlediği sahtecilik fiilinin cezalandırılmadığı görüşü detaylı olarak açıklanmıştır; **Selçuk**, Karşıoylarım, 2001, s. 309-314.

122 11.CD. 08.07.2009, 2006/3140 - 2009/8766.

123 CGK. 24.4.1989, 105/165.

124 6.CD. 18.3.1992, 7589/2256.

125 6.CD. 30.9.1989, 6459/10323.

126 6.CD. 19.10.1988, 7062/11196.

127 6.CD. 22.3.1998, 11908/3682; **Esen/Ekinci**, Sahtecilik, 2003, s. 82.

128 "204. madde, 765 sayılı TCK'nın 339...341... maddelerinde düzenlenmiş olan 'kamu görevlisinin' ve 'bireyin' resmi belgenin; aslında, özünde, onaylı suretinde ve özetinde sahtecilikler ile kimlik ve benzeri belgelerde, özel yarar sağlayan belgelerde sahtecilik suçlarını, sahte resmi belgenin kullanılması eylemlerinin tümünü kapsamaktadır. Belirtilen resmi belgeler nitelik olarak birbirine eşit sayılmış, yalnızca cezanın alt ve üst sınırı kamu görevlisiyle birey bakımından farklı belirlenmiştir." **Kaylan**, Belgelerde Sahtecilik Suçları, s. 182; **Taşdemir/Özkepir**, Sahtekarlık Suçları, 2009, s. 1.

bul edilebilmesi için yetkilisince onaylanmış olması zorunludur. Başka deyişle, onaylanan resmi belge fotokopisi resmi belgeye özgü kanıt değeri taşır ve suret belge sayılır.

Buna karşın doktrinde onaysız resmi belge fotokopisinin, özel belge sayıldığı belirtilmektedir.¹²⁹

Yargıtay, resmi belgenin onaysız fotokopisinin huku-ki sonuç doğurmayacağını ve kandırma yeteneğinin bulunmayacağını kabul etmektedir.¹³⁰ Fotokopinin verildiği resmi merciin onaylı olmasını veya aslını araması zorunlu ise, belgenin kanıt gücü bulunmayacak, görevlilerin ihmalkar davranıp kabul etmeleri de ona bu niteliği kazandırmayacaktır.¹³¹

Uygulamada, onaysız fotokopinin resmi belge sayılmadığı, fakat belgenin aslına uygun fotokopisinin yetkili kamu görevlisince onaylanması halinde resmi belge sayılacağı ve delil niteliğinin bulunduğu kabul edilmektedir.¹³² Yargıtay'ın 5237 sayılı Yasa dönemindeki uygulaması da bu yönde sürmektedir:

“Vergi borcu olmadığına dair sahte belgeyi notere

129 **Bakıcı/Yalvaç**, Ceza Hukuku Özel Hükümleri 2, 2008, s. 720, 743; Esen, Sahtecilik, 2007, s. 464.

130 “Aslı elde olunamayan onaysız fotokopiden ibaret olan sahte düzenlenmiş ‘yeraltı suyu kullanma belgesinin’ ilgili kuruma verilmesi üzerine onaylı suretinin istenmesi nedeniyle işlemin yapılmadığı, belgenin bu haliyle hukuki sonuç doğurmadığı gibi ayrıntıları CGK.nun 14.10.2003 gün, 6-232/250 sayılı kararında belirtildiği şekilde aldatma yeteneğinin gerçekleşmediğini kabul eden mahkemenin takdirinde de bir isabetsizlik görülmemiştir.” 11.CD. 31.5.2006, 1928/4968.

131 CGK. 14.10.2003, 232/250.

132 Fotokopinin, suret olarak kabul edilemeyeceği görüşüne (**Tezcan/Erdem/Önok**, Ceza Özel Hukuku, 6. Bası, Ankara 2008, s. 677) karşın, Yargıtay'ın kimi kararlarında onaylı fotokopi de belge gibi değerlendirilip, suçun konusu oluşturacağı kabul edilmiştir;

“Suç konusu belgelerin bankaya faksla geçildiği veya onaysız fotokopi olarak verildiklerinin anlaşılması karşısında belge asıllarının ayrıca bankaya verilir verilmemesi, fotokopilerin onaylı olup olmadığı hususları araştırılır ve bu gibi belgelerle işlem yapmanın mutad olup olmadığı da saptandıktan sonra eyleminin, bankada belge asıllarının bulunmaması halinde fotokopiler onaysız ise TCK 345, onaylı ise 342/3. maddesinde yazılı suçu oluşturup oluşturmayacağı tartışılmalıdır.” 6.CD. 13.5.1992, 2265/3903.

Görülüşü üzere bu kararda Yargıtay, onaylı fotokopinin suret belge olarak kabul edileceği görüşündedir. Yargıtay başka bir kararda ise, onaysız fotokopi üzerindeki sahteciliğin iffal kabiliyetinin bulunmayacağını kabul etmiştir; “Suça konu onaysız fotokopiden ibaret belgenin ne suretle iffal kabiliyetini haiz olduğu açıklanıp tartışılmadan, hüküm kurulması bozmayı gerektirmiştir.” 6.CD. 25.3.1996, 3267/3103

onaylatmak suretiyle SSK ihale komisyonuna sunmak şeklinde oluşan eyleminde, suçun işlendiği tarihin, fotokopi niteliğindeki sahte belgenin onaylanması ile hukuken geçerli belge niteliğini kazanması nedeniyle, onay tarihinden iddianame tarihine kadar zamanaşımının gerçekleşmediği gözetilmelidir.”¹³³

Diğer bir kararda da sahte fotokopinin onaylatılmasının resmi belgenin suretinde sahtecilik suçunu oluşturduğu kabul edilmiştir;

“Sanığın, bilgi bölümlerini kapatarak fotokopi çekirip, boş kalan bölümleri doldurmak suretiyle elde ettiği lise diplomasının bir örneğini notere götürerek 24.6.2002 tarihinde aslına uygundur şeklinde onaylatıp çalıştığı kuruma (Tedaş) verdiği sabit olduğu halde, resmi belgede sahtecilik suçundan mahkumiyeti yerine beraatine hükmolunması kanuna aykırıdır.”¹³⁴

Yargıtay, fotokopi üzerinde de sahtecilik incelemesinin yapılabileceğini kabul etmektedir:

“...fotokopilerde grafolojik tanı unsurları kayba uğramakta ise de; fotokopi belgelerin net olması halinde üzerinde inceleme yapılması mümkün olduğundan, sanığın ve onun adına belgeyi ibraz edenin olay tarihinden önceki günlere ait imza ve yazı örnekleri temin edilerek Adli Tıp Kurumuna gönderilip bilirkişi incelemesi yaptırılarak yazı ve imzaların kime ait olduğu saptanıp sonucuna göre sanığın hukuki durumunun takdir ve tayini gerekirken yazılı şekilde beraat kararı verilmesi yasaya aykırıdır.”¹³⁵

4. Yabancı Resmi Belgede Sahtecilik

Yabancı bir ülke yetkilisince düzenlenen belgeler, iç hukuk tarafından hukuki değere sahip bulunmaları koşuluyla, resmi belge olarak kabul edilmektedir.¹³⁶

133 11.CD. 7.4.2008, 753/2601.

134 11.CD. 10.4.2007, 7308/2545.

Aynı nitelikte diğer bir karar :

“Sanığın sahte tapu fotokopisini tapu sicil müdürlüğüne onaylatarak doğrudan gelir desteği almak için tarım müdürlüğüne başvurduğunun kabul olunması karşısında, sahte tapu fotokopisinin tapu sicil müdürlüğüne onaylatılması ile 765 sayılı TCK 342/3. maddesinde belirtilen sahtecilik suçu olduğu gözetilmelidir” 11. CD. 23.5.2006, 8485/4560.

135 11.CD. 10.7.2007, 7226/4889. (Karar, özel belge olan kira sözleşmesi fotokopisiyle ilgili olup, 207. madde açıklaması içinde ‘fotokopi belge’ başlığı altında tam metni bulunmaktadır.)

136 Doktrinde ileri sürülen bir görüşe göre yabancı resmi belge-

HUMK 296/1-2.c. madde uyarınca, yabancı ülke usulünce yetkili memurun tanzim ettiği veya tasdik ettiği senetlerin ilgili ülke hukukuna uygun bulunduğu yerel Türk konsolosu veya siyasi memurlarınca onaylanması durumunda, resmi senet hükmünde kabul edilir.¹³⁷ Bu şekilde Türk Hukuku yönünden delil olma ve hukuki sonuç doğurma niteliği kazanan yabancı belgeler de resmi belgede sahtecilik suçunun konusunu oluşturabilir.¹³⁸

Yargıtay, ülkemizde belge niteliği kabul edilmesi halinde yabancı ülke resmi makamlarınca verilmiş gibi düzenlenen sahte belgenin resmi belgede sahtecilik suçunun maddi konusunu oluşturabileceğini kabul etmektedir.¹³⁹ Fakat, mevzuat veya mutata uygulama gereği araştırıldığında gerçek olmadığına anlaşılması durumunda, aldatma yeteneğinin bulunmaması nedeniyle suçun oluşmayacağına karar vermektedir;

“Yurtdışı Yükseköğretim Diplomaları Denklik Yönetmeliği”nin 5. maddesinde, yapılması gereken araştırmalar arasında ‘belgenin orijinal olup olmadığı...’ sayılması, YÖK tarafından yapılması zorunlu olan araştırma sonunda Dışişleri Bakanlığı aracılığıyla sahteliğin belirlenmiş olduğu anlaşıldığından, sahtecilik suçunun unsurları itibariyle oluşmadığı

nin, özel evrak olarak kabul edilmesi gerekir, **Erem**, 1993, C.II, s. 1682. Ancak Yargıtay, bu konuda uzun yıllardır ülkede kullanılması halinde resmi evrak sayılacağı görüşünü sürdürmektedir; 6.CD. 22.1.1965, 322/341.

137 Türk makamlarının yabancı resmi belgenin ilgili ülke hukukuna uygunluğunu onaylamayıp, yalnızca tarih ve imzayı tasdik etmesi durumunda HUMK 296/1. maddedeki onay koşulu gerçekleşmediğinden, doktrinde bazı yazarlar bu halde belgenin adi belge sayılacağını ileri sürmekteyken (**Onar, S.Sami/Belgesay, M.Reşit**, Adliye Hukukunun Umumi Esasları, 1944, s. 107), diğer bazı yazarlar ise bu takdirde de senedin resmi senet sayılması gerektiği görüşündedirler (**Kuru/Arslan/Yılmaz**, s. 453; **Deliduman**, s. 423); nakleden **Nart**, Alman ve Türk Hukukunda Senetle İspat, s. 220.

138 Yabancı belgelerin Türk makamlarınca onaylanması koşulunun istisnasını, Türkiye’nin de 20.6.1984 tarihli ve 3028 sayılı Yasa ile onayladığı “Yabancı Resmi Belgelerin Tasdiki Mecburiyetinin Kaldırılması Hakkındaki La Haye Sözleşmesi” (RG. 16.9.1984 -18517) kapsamındaki apostille şerhi taşıyan senetler oluşturmaktadır. Bu tür senetler de resmi senet sayılmaktadır; **Nart**; Alman ve Türk Hukukunda Senetle İspat, s. 220.

139 “Sanıkların Azerbaycan’da düzenledikleri sahte ruhsatnameye dayanarak düzenledikleri gümrük giriş beyannamesi ile yurda sokarak suçta konu aracı millileştirip trafiğe tescil ettirdiğinin anlaşılması karşısında eylemlerinin 765 sayılı Yasanın 342/1, 80. maddelerine uyduğu gözetilmelidir.” 6.CD. 18.12.2006, 5842/14212.

gözetilmeden, Kazakistan’dan alınan diplomalar yönünden mutaden araştırma yapılmadığına ilişkin cevabi yazı esas alınarak karar verilmesi kanuna aykırıdır.”¹⁴⁰

5. Özel belgenin resmi belgeye dönüşmesi

Resmi belgede sahtecilik suçu için, suçun maddi konusunun resmi belge olması (gerçek bir resmi belgede sahtecilik veya resmi belgenin sahte üretilmesi) gerekmektedir. Fakat, kimi durumlarda özel bir belgenin resmi belgede sahteciliğe vücut vermesi olanaklıdır.

Özel belgenin resmi daireye sunulması üzerine kayda alınması, üzerine kayıt kaşesi veya havale imzası atılması, kayda almayla ilgili işlemler olup, özel belgeyi resmi belge haline dönüştürücü nitelikte değildir. Buna karşın özel belge resmi bir makam tarafından onaylanmışsa, onay kısmı itibariyle resmi belge sayılır.¹⁴¹ Bu tür bir belgenin içeriğinde sahtecilik özel belgede, onay kısmında sahtecilik ise resmi belgede sahtecilik sayılır.

Yine, sahte bir özel belgenin resmi bir belgenin dayanağı olması nedeniyle resmi belgenin de gerçekliğine zarar verildiğinden, failin resmi belgede sahtecilik suçunu işlediği kabul edilmektedir. Örneğin Yargıtay, hasta sevk kağıtlarına sahte ilaç kupürü ekleyip, sahte fatura düzenleyerek ilaç bedeli alınması eylemini resmi belgede sahtecilik olarak kabul etmiştir.¹⁴² Bir başka olayda, özel belge olan sahte satış sözleşmesi sunulmuş mahkeme yanıtılıp, gerçeğe aykırı ilam elde edilmesi nedeniyle failin resmi belgede sahtecilik suçundan cezalandırılması gerektiği belirtilmiştir.¹⁴³

140 11.CD. 14.4.2008, 2201/2797

141 **Bakıcı/Yalvaç**, CH Özel Hükümleri, 2- 2008, s. 743.

142 “Resmi hasta sevk kağıtlarına ekli reçetelere sahte ilaç kupürü ilave ederek buna uygun gerçeğe aykırı fatura düzenlenip, mal müdürlüğünden haksız ilaç bedeli alındığının iddia olunması karşısında, sahte belgelere dayanılarak düzenlenen tahakkuk müzakeresi ve verile emirlerinin resmi belge olması nedeniyle sübutu halinde eylemin resmi belgede sahtecilik ve dolandırıcılık suçlarını oluşturacağı gözetilmelidir.” 11.CD. 28.2.2006, 4619/1398

143 “Sahte olarak düzenlenmiş zilyetliğin satış suretiyle devrine ilişkin belgenin, sanık tarafından G... Kadastro Mahkemesinde tespitin iptali davalarında kanıt olarak kullanıp mahkemeyi yanıltarak sahte ilam elde edildiğinin ileri sürülmesi karşısında; fillerin sübutu halinde suç tarihinde yürürlükte bulunan 765 sayılı Yasanın 342/2. maddesindeki suçun oluşabileceği gözetilerek...” 11.CD. 13.12.2006, 4266/10191.

6. Gereksiz/Faydasız Sahtecilik Fiilleri

Faydasız ya da gereksiz sahtecilik olarak adlandırılan sahtecilik türünde de gerçekte sahtecilik fiili işlenmektedir. Fakat, bu sahteciliğin pratikte hukuki bir sonuç doğurmayan konularda gerçekleştirilmesi nedeniyle eylem cezalandırılmamaktadır.¹⁴⁴ Diğer bir ifadeyle, sahtecilikle ulaşılmak istenilen hukuki sonuç, sahtecilik yapılmamış olsaydı dahi gerçekleşebiliyorsa, gereksiz sahtecilikten söz edilir. Bu takdirde sahteciliğin herhangi bir zarar olasılığına yol açması nedeniyle eylem suç teşkil etmemektedir.

Yargıtay da uygulamasında gereksiz sahtecilik teorisini benimsemiş ve ; 17.10.2000 tarihinde temlikten devraldığı alacağı ait takip dosyasında konulan araç haczinin 17.12.1999 tarihinde yenilenmesi nedeniyle bir yıllık haciz yenileme hakkını kaybetmemek haczin devamını sağlamak için, belgede tahrifat yapıp, yenileme tarihini 15.11.2000 olarak değiştirip trafik şube müdürlüğüne vermesi olayında, aslında alacağı devreden kişinin 28.9.2000 tarihinde satış istemesi ve avansını yatırmış olması nedeniyle “sahteciliğin faydasız sahtecilik olduğundan, suç unsurlarının oluşmadığına”¹⁴⁵, sanığın vekaletnamede yazılı bulunduğu halde, bulunmadığını zannederek ilave ettiği yetkilerle ilgili sahteciliğin gereksiz olarak yapılması dolayısıyla mahkemece verilen beraat kararının yerinde bulunduğu¹⁴⁶, karar vermiştir.

7. Hukuken Sakat Belgelerde Sahtecilik

a. Genel Olarak

Belgelerde sahtecilik suçu ile, kanıt gücü bulunan belgelere ilişkin kamu güveninin korunması amaçlanmıştır. Sahte olarak düzenlenen veya üzerinde sahtecilik yapılan bir belgenin bazı unsurlarındaki eksiklik ya da farklılık veya hukuka aykırılıklar nedeniyle hukuken geçersiz durumda bulunması halinde de suçun oluşup oluşmayacağı önemli tartışmalara konu olmuştur.

Bir belgenin hukuka uygun olmayışı veya hukuki değerinde azalmayı gerektiren nedenlerin bulunması üç farklı şekilde gerçekleşebilir. Birincisi, sahte bir

belge üzerinde sahtecilik; ikincisi hukuken batıl veya feshi mümkün belgelerde sahtecilik; üçüncüsü ise ah-laka aykırı belgelerde sahteciliktir.

b. Sahte Belgede Sahtecilik Fiili

Esasen sahte bir belgenin hukuki bir değeri bulunmamasında, hukuken korunmamaktadır. Bu nedenle, başkası tarafından oluşturulan sahte bir belge üzerinde yeni bir sahtecilik (değişiklik) yapılması durumunda, bu fiilin suç sayılıp sayılmayacağı konusunda farklı görüşler ileri sürülmüştür. Belirtelim ki bu konuda bir karara rastlayamadık.

Bir görüşe göre, sahteciliğin yapıldığı ve suçun maddi konusunu oluşturan belgenin hukuki bir değeri bulunmadığından, eylem suç teşkil etmemelidir.¹⁴⁷ İtalyan Yargıtay’ının da bu yönde kararları vardır.¹⁴⁸

Diğer görüşe göre, sahte varaka da hukuk alanında bağımsız bir kimliğe ve bazı etkilere sahip olduğundan, üzerinde yapılacak sahtecilik onun yapısını bozar ve görünürdeki gerçekliğini zedeleyeceğinden, eylem suç teşkil etmelidir. Bu görüş açısından, failin gerçek zannıyla sahte bir belgede sahtecilik yapması halinde de mefruz suç kuralları gereği fail cezalandırılmamalıdır.¹⁴⁹

Belirtmek gerekir ki, sahte bir belgede yapılan sahteciliğin cezalandırılmamasının nedeni olarak, onun zaten hukuki değeri olmayan ‘sahte bir belge’ olmasının gösterilmesi doğru değildir. Bu düşünce benimsenirse sahtecilik suçlarının cezalandırılması hiçbir şekilde mümkün olmayacaktır. Zaten sahtecilik suçunun işleniş biçimi bu şekilde, sahte belge üzerinden olmaktadır. Üzerinde değişiklik yapılan sahte belgenin aldatma yeteneğinin bulunması durumunda zarar verme olasılığı devam etmekte ve böylece kamu güvenini bozma tehlikesi bulunmaktadır. Dolayısıyla, sahte bir belge üzerinde, belki onun gerçek görüntüsünü veya delil niteliğini kuvvetlendirici birtakım değişiklikler veya eklemeler yapan failin de sahtecilik

147 Crespi/Stella/Zuccala, 788, nakleden **Erman/Özek**, Kamu İdaresine Karşı İşlenen Suçlar, 1996, s. 337, 340.

148 “İmha edilen makbuz dip koçanları sahte olmayıp gerçek olduklarından, bunların makbuz defterinden koparılıp imha edilmeleri sahtekarlık suçunu teşkil eder.” İt.Yrg. 18.5.1973 ve 3.3.1943; **Erman/Özek**, Kamu İdaresine Karşı İşlenen Suçlar, 1996, s. 337, 340.

149 De Marsico, 575, nakleden **Erman/Özek**, Kamu İdaresine Karşı İşlenen Suçlar, 1996, s. 337, 340.

144 **Erman/Özek**, Kamu İdaresine Karşı İşlenen Suçlar, 1996, s. 359.

145 11.CD. 1.10.2007, 10153/6132.

146 11.CD. 4.12.2006, 5483/9832.

suçuna iştirak ettiğini ve müşterek fail olarak sorumlu tutulması gerektiğini düşünmek yasaya daha uygun bir yorum olsa gerekir.

Buna karşın, sahte bir belgedeki sahteliğin giderilmesi, doğru olanın yazılması amacıyla değişiklik yapılması halinde, ortada sahtecilik bulunmadığından, eylem suç teşkil etmemelidir.

2. Batıl veya İptali Mümkün Belgelerde Sahtecilik

Sahte olarak üretilmesi ya da gerçek bir belge üzerinde sahtecilik yapılması sonucunda, elde edilen belgenin şekil veya içeri yönünden hukuka aykırı bulunması, onun sonuçta hukuken delil olarak kabul edilmemesini gerektirebilir. Bu nedenle, bu tür belgelerdeki sahteciliğin suç oluşturup oluşturmayacağı konusunda farklı görüşler ileri sürülmüş ve önemli tartışmalar yapılmıştır.¹⁵⁰

İleri sürülen görüşler genellikle belirli bir noktada birleşmiştir. Buna göre, sakat belgelerin mutlak (tam) butlanla batıl olanlar ile nisbi butlanla batıl olan belgeler şeklinde ikiye ayrılarak konunun incelenmesi gerekir. Bilindiği üzere özel hukukta belgelerdeki sakatlık halleri ikiye ayrılmakta ve önemli hususlardaki aykırılıkların, belgenin mutlak butlanla batıl (yani hukuken yok hükmünde) sayılmasını gerektirdiği, nisbi butlanla batıl olanların ise daha az önemli konulardaki hukuka aykırılıkları yansıttığı ve bunların iptalinin istenebileceği (feshi kabil olduğu) kabul edilmektedir.¹⁵¹ Başka deyişle *batıl* sayılan belgeler baştan itibaren hukuken yok ve geçersiz sayılmakta, *iptali mümkün* belgelerin ise hükmen iptaline karar verilene kadar geçerliklerini sürdürebilecekleri benimsenmektedir.

150 Bu konuda İtalyan ve Fransız doktrinindeki tartışmalar için bkz.; **Erman/Özek**, Kamu İdaresine Karşı İşlenen Suçlar, 1996, s. 341 vd.

151 Batıl bir hukuki işlem, kurucu unsurları içermekle birlikte kamu düzenini ilgilendiren önemli unsurları içermez. Bu nedenle batıl hukuki işlem geçerli hüküm ve sonuç doğurmaz. Borçlar Kanununun sözleşmelerle ilgili 20/1. maddesi mutlak butlanı, 20/2. maddesi, kısmi butlanı düzenlemektedir. Butlanla batıl işlem zamanla, muvafakat veya icazetle düzelmez ve bu sebebin sonradan ortadan kalkması, işlemi geçerli kılmaz. Tam butlan, sonuçlarını kendiliğinden doğurduğu için, bir sözleşmenin butlanını dava etmeye gerek yoktur. Tam butlan nedenleri; imkansızlık, hukuka ve ahlaka aykırılıktır; **Başpınar**, Veysel, Borç Sözleşmelerinin Kısmi Butlanı, Ankara 1998, s. 23 – 25; **Kılıçoğlu**, Ahmet, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 2007, 9.B. s. 61.

Batıl belgeler : Sahte belgedeki sakatlığın *batıl* sayılmasını gerektirmesi durumunda, belgenin geçerli sayılması için önemli olan hususlardaki sakatlık, onun zarar verme olasılığını yok edeceğinden, kamu güveninin bozulduğu da söylenemez ve sahtecilik suçu oluşmaz.¹⁵² Böyle bir belgenin fiilen kullanılmış olması söz konusu ise, dolandırıcılık suçunun oluşması söz konusu olur. Bir belgenin batıl olması, şekli ve içeriği itibariyle hukuki bir belgede bulunması gereken unsurların yokluğu nedenine dayalıdır. Fakat, batıl bir belgenin suç oluşturmayacağı kabul edilebilmesi için, batıl sayılmasını gerektiren nedenin belgeden anlaşılıyor olması şarttır. Ancak batıl olma sebebinin anlaşılması olgusu, sahteciliğin açıkça görülmesi anlamına gelmemektedir. Dolayısıyla butlan nedeninin anlaşılması ile belgenin aldatma yeteneğinin bulunması farklı hususlara ilişkindir. İlki belgenin kendisini ve belge niteliğinin varlığı ile, ikincisi ise fiilin neticeye elverişli olup olmadığıyla ilgilidir.¹⁵³

Yargıtay bazı kararlarında, sahte belgede HUMK 297. maddesinde belirtilen şekil şartına (yazı ve imza bilmeyen kişiler mühür basılmasıyla oluşturulacak senedin, ihtiyar heyeti ve ayrıca iki şahsa imzalatılması) uyulmaması nedeniyle “geçerli ve muteber ve zarar ihtimali bulunmayacağından” suçun oluşmayacağı kabul edilmiştir.¹⁵⁴ Diğer bir olayda hakim tarafından onay koşulu gerçekleşmediği için suçun oluşmayacağı belirtilmiştir.¹⁵⁵ İtalyan Yargıtay’ı, da belgeden

152 Carrara, 3682, Mirto, 249, nakleden ve aynı görüşte **Erman/Özek**, Kamu İdaresine Karşı İşlenen Suçlar, 1996, s. 342, 346, 348; **Taşdemir/Özkepir**, Sahtekarlık Suçları, 2009, s. 11.

153 **Erman/Özek**, Kamu İdaresine Karşı İşlenen Suçlar, 1996, s. 348.

154 CGK. 24.3.1941, 35/36. Aynı nitelikte ; “Mühürlü senet ihtiyar heyeti mahallince maruf iki şahıs tarafından imzalanmadıkça hüküm ifade etmez ve böyle bir senette yapılan sahtekarlık suç sayılmaz.” 4.CD. 15.7.1955, 7653/13583.

Bu kararlardaki görüş bazı yazarlarca eleştirilmiştir. Bu yazarlara göre, HUMK 297. maddedeki şartın bulunmaması, bir belgenin geçerli sayılmasını değil, ilgili davada o derecede delil sayılmasını önleyecektir. Buna karşın taksiri bir delil sayılması olanaklıdır. Bu nedenle ilgili davada esas alınmamış ve bireysel zarar doğmamış bulunsa dahi, kamu güveni ihlal edilmiş olduğundan suçun oluştuğu kabul edilmelidir; **Erman/Özek**, Kamu İdaresine Karşı İşlenen Suçlar, 1996, s. 355.

155 “Karının koca lehine kefil olarak gösterildiği senet sulh hakimi tarafından tasdik edilmedikçe muteber olmaz, hukuki veya cezai yönden sonuç doğurmaz.” 6.CD. 28.5.1992, 3582/4437

“TMK 169/2. m. göre koca yararına olarak karı tarafından üçüncü şahıslara iltizam olan borçlar sulh hakimince tas-

suçun hukuka aykırılık ögesi de gerçekleşmektedir.

Failin, karşı koyamayacağı veya kurtulamayacağı cebir ve şiddet veya muhakkak ve ağır bir korkutma veya tehdit sonucu suç işlemesi durumunda, kusuru bulunmadığından ceza verilmez (TCK m.28/1). Bu takdirde, cebir ve tehdidi kullanan kişi suçun faili sayılır.

Suçun 2. fıkrasının faili kamu görevlisi olması karşısında, sahte resmi belge düzenlenmesi konusunda verilecek *emre uyan* memurun eyleminin suç oluşturup oluşturmadığı üzerinde durulmalıdır. Genel hükümlerde 24. madde kapsamında açıklandığı üzere, konusu suç olan kanunsuz emri yerine getiren fail sorumluluktan kurtulamaz.

Bu suç bakımından *rızanın* hukuka uygunluk nedeni olması da düşünülemez. Zira suçla korunan yarar kamu güvenidir. Bu nedenle, sahte belgenin kullanılması nedeniyle hakları ihlal edilen bireylerin rızası, suçun oluşmasını önlemeyecektir. Buna karşın, adına belge düzenlenen kişinin fiilden önce belge düzenlenmesi veya değişiklik yapılması konusunda açık veya zımni rızasının varlığı halinde, failde zarar verme bilincinin bulunmaması nedeniyle suçun oluşmadığı kabul edilmektedir :

*“Belgelerde sahtekarlık suçlarında kast, zarar vermek bilinci ve iradesi olarak kabul edilmektedir. Mağdurun önceden verdiği rıza üzerine onun imzasını taklit ederek kullanan sanığın mağdura zarar vermek bilinci bulunmayacağından kastın varlığı ileri sürülemez. Ancak doğal olarak, rıza üzerine başkasının imzasını taklit eden failin, mağdura her hangi bir zarar vermeyeceği kanısı ile hareket ettiği sabit olmalıdır. Mağdurun rızasının ortadan kaldırabilmesi için failin işlenmesinden önce açıklanması zorunludur. Mağdurun rızası açık olabileceği gibi zımni de olabilir. Özellikle iki kişi arasındaki ilişkiler, böyle bir rızanın varlığını ciddi olarak kabule elverişli olduğu takdirde, bu rızaya dayanarak başkasının imzasını atan kimsede suç kastının varlığı kabul olunamaz. Yargıtay’ın duraksamasız uygulamaları da bu yöndedir.”*¹⁶³

Hakkın kullanılması nedeni (m.26) kapsamında düşünülebilecek olan, hakkını ispat etme veya almaya yönelik sahtecilik eylemleri hukuka uygunluk nedeni

163 11.CD. 06.02.2008, 2007/8425 - 2008/617.

içerisinde görülmemiştir. Kanun koyucu bunun yerine, eylemin bir hakkın tahakkuku amacıyla işlenmesi dolayısıyla, 211. madde ile cezayı hafifleten neden kabul etmiştir.

F. Manevi Unsur

1. Genel Olarak

204. maddede düzenlenen suçlar yalnızca kasten işlenebilir, taksirle işlenmesi olanaklı değildir. Doktrinde çoğunlukla, suçun işlenmesi için genel kastın yeterli olduğu, özel kastın aranmayacağı kabul edilmektedir.¹⁶⁴ Suça ilişkin kanuni tanımdaki öğelerin bilinerek ve istenilerek işlenmesi halinde manevi unsur gerçekleşir.

Resmi belgede sahtecilik suçlarının, hem doğrudan, hem de olası kastla işlenmesi olanaklıdır.¹⁶⁵

Suçun, sahte veya gerçeğe aykırı düzenlenmiş ya da değiştirilmiş belgeyi kullanma biçimindeki seçimlik hareketle işlenmesi halinde, belgenin sahteliği veya gerçeğe aykırılığının fail tarafından biliniyor olması zorunludur.

Yargıtay, 765 sayılı Yasa döneminde olduğu gibi 5237 sayılı Kanun hükümleri yönünden de; *“suçun oluşması için genel kast ve zarar olasılığı yeterlidir”*¹⁶⁶ biçiminde açıkladığı görüşünü sürdürmektedir. Ancak, genel kastın, failde sahte belge oluşturduğu veya kullandığı konusunda sahtecilik bilincinin varlığını zorunlu kıldığı unutulmamalıdır. Başka deyişle fail sahte olarak veya gerçeğe aykırı biçimde belge düzenlediği, değiştirdiği veya kullandığı bilinci içerisinde olmalıdır.¹⁶⁷ Fakat bu bilince neden olan saik veya maksat önemli bulunmamaktadır. Bu nedenle failde özel kastın aranması gerekli değildir.

164 Artuk/Gökçen/Yenidünya, Özel Hükümler, 9.B. s. 560; Tezcan/Erdem/Önok, Ceza Özel Hukuku, 6. Bası, Ankara 2008, s.686; Taşdemir/Özkepir, Sahtekarlık Suçları, 2009, s. 43; Bakıcı/Yalvaç, CH Özel Hükümleri 2 – Ankara 2008, s. 746.

165 Artuk/Gökçen/Yenidünya, Özel Hükümler, 9.B. s. 560. 166 11.CD. 5.3.2008, 1232/1298; CGK. 8.6.2004, 6-94/32; 1.4.2003, 6-12/76; 3.7.2001, 6-142/147.

167 “Muris F.Z.nin ehliyetsizliğine ilişkin görüş bildiren Adli Tıp raporunun gözlem ve müşahedeye dayanılmadan, değişik hekimlerce geçmiş tarihlerde yapılan tedavi ve raporlarını incelenmesine dayalı bir kanaat mahiyeti taşıdığı, bu tıbbi görüşün sahtecilik bilinci ve kastıyla hareket ettiğinin kesin kanıtı sayılmasına elverişli bulunmadığı...kabul edilmelidir.” CGK. 24.5.2005, 25/53.

2. Zarar Verme Bilincinin Varlığı

Doktrinde genel kabul gören, suçun genel kastla işlenebileceği, özel kast aranmayacağı yolundaki görüş Yargıtay tarafından da benimsenmiştir. Ancak 765 sayılı Yasa döneminde resmi evrakta sahtecilik suçunun genel kastının, ‘zarar verme bilincini’ de içerdiği ileri sürülmüş,¹⁶⁸ ve bu görüşe paralel olarak 765 sayılı Yasa dönemindeki kimi Yargıtay kararlarında failin zarar verme bilinci içerisinde hareket etmesi gerektiği belirtilmiştir.¹⁶⁹ Fakat, ‘zarar verme bilinci’nin varlığı, failin saiki veya maksadını (özel kastını) araştırmayı gerektirmemektedir. Aldatma kabiliyeti başlığı altında açıklandığı üzere, resmi belgede sahtecilik suçu zorunlu olarak bir zarar olasılığını gerektirmekte, başka deyişle sonuçlamaktadır. Failin, sahtecilik yaptığı nesnenin resmi belge olduğunu (ve dolayısıyla sahteciliğin sonucunda bir zararın doğabileceğini) bilerek ve isteyerek hareket etmesi halinde zarar verme bilinci de var demektir.¹⁷⁰ Diğer taraftan, zarar verme bilincinin aranması keyfiyeti, zarar verme özel kastının aranmasına yol açmamalıdır. Zira suç genel kastla işlenmekte, özel kast aranmamaktadır.¹⁷¹ Buna karşın Yargıtay önceki bazı kararlarında özel kastın aranması gerektiğine karar vermiştir.¹⁷²

5237 sayılı Yasa döneminde, suçun manevi unsuruyla ilgili olarak bazı yazarlar zarar verme bilinci kapsamında görülen olayların aslında kaçınılmaz

haksızlık yanılığı (m.30/4) kapsamında değerlendirilmesi gerektiğini belirtmektedirler.¹⁷³ Fakat belirtelim ki, Yargıtay’ın zarar verme bilincinin yokluğuna işaret ettiği olayların çoğunda haksızlık yanılığının kaçınılmaz olduğu söylenemez. Buna karşın diğer bir kısım yazarlar ise 204. maddedeki suç bakımından da zarar verme bilincinin aranması gerektiği görüşündedirler.¹⁷⁴ Bu görüş uyarınca, içinde bulunduğu durum veya olayın özelliği gereği fail, yaptığı sahteciliğin bir zarara yol açmayacağına ilişkin makul, akla uygun bir inançla hareket etmişse, zarar verme (suçla korunan yararları ihlal etme, onları tehlikeye düşürme) bilinç ve iradesi bulunmadığından, genel suç kastının oluşmadığı kabul edilmelidir.¹⁷⁵ Diğer bir anlatımla, failde zarar verme bilinci, sahte bir belge düzenleme bilgi ve isteği yoksa (örneğin unutulmuş bir eksikliğin tamamlanması, senette rakamla yazılı miktar değiştirilmeden yazı ile de yazılması, eşin veya çocuğun yerine zimni ya da açık rızaya dayalı olarak imza atılması vb.) manevi unsur oluşmamıştır.¹⁷⁶

Yargıtay, yeni yasa döneminde, manevi unsur için zarar verme bilincinin arandığı görüşünü sürdürmektedir. Bu kapsamda, önceden verilen yetkiyle belgenin başkasınca düzenlenmesi ve imzalanması halinde suçun manevi unsurunun oluşmayabileceğini kabul etmiş ve önceki yasa dönemindeki gibi aynı yönde kararlar vermiştir:

“Belgelerde sahtekarlık suçlarında kast, zarar vermek bilinci ve iradesi olarak kabul edilmektedir. Mağdurun önceden verdiği rıza üzerine onun imzasını taklit ederek kullanan sanığın mağdura zarar vermek bilinci bulunmayacağından kastın varlığı ileri sürülemez.”¹⁷⁷

Örneğin bir olayda; “şirket pazarlama elemanının, satın alan işyerinin o sırada işyerinde bulunmayan Muammer adına kayıtlı olması nedeniyle bononun onun adına düzenlendiğine ve onun çalışanı olan sa-

168 **Erman/Özek**, Kamu İdaresine Karşı İşlenen Suçlar, 1996, s. 273; **Taşdemir/Özkepir**, Sahtekarlık Suçları, 2009, s. 43.

169 “Belgelerde sahtecilik suçlarında kast, zarar vermek bilinci ve iradesi olarak kabul edilmektedir. Mağdurun önceden verdiği rıza üzerine onun imzasını taklit ederek kullanan mağdura zarar verme bilinci bulunmayacağından kastın varlığı ileri sürülemez. Ancak doğal olarak, rıza üzerine başkasının imzasını taklit eden failin, mağdura herhangi bir zarar vermeyeceği kanısı ile hareket etmelidir. Mağdurun rızası açık olabileceği gibi zimni de olabilir. Özellikle iki kişi arasındaki ilişkiler, böyle bir rızanın varlığını ciddi olarak kabule elverişli olduğu takdirde bu rızaya dayanarak başkasının imzasını atan kimsede suç kastının varlığı kabul olunamaz...o halde, öncede mevcut rızasına dayanarak annesi adına suça konu bonoya sahte imza attığı anlaşıldığından, sanıkta sahtekarlık kastı bulunmamaktadır.” CGK. 30.3.1992, 6-80/98.

170 **Erman/Özek**, Kamu İdaresine Karşı İşlenen Suçlar, 1996, s. 273.

171 **Bakıcı/Yalvaç**, CH Özel Hükümleri 2 – Ankara 2008, s. 746.

172 Sahtecilik suçunun gerçekleşmesinde ... genel kastın yanında özel kastın saptanması gerekir. Özel kast zarar verme ihtimalinin öngörülmesidir. Başka deyişle sanığın zarar verme şuur ve iradesiyle eylemde bulunması zorunludur.” CGK. 12.12.1977, 418/441.

173 **Artuk/Gökçen/Yenidünya**, Özel Hükümler, 9.B. s. 561; **Tezcan/Erdem/Önok**, Ceza Özel Hukuku, 6. Bası, Ankara 2008, s. 686, dipnot 76.

174 **Toroslu**, Özel Hükümler, 2005, s. 233; **Taşdemir/Özkepir**, Sahtekarlık Suçları, 2009, s. 43; **Bakıcı/Yalvaç**, CH Özel Hükümleri 2 – Ankara 2008, s. 746.

175 **Toroslu**, Özel Hükümler, 2005, s. 233.

176 **Bakıcı/Yalvaç**, CH Özel Hükümleri 2 - Ankara 2008, s. 746-748.

177 11.CD. 06.02.2008, 2007/8425 - 2008/617.

nığın da Muammer adına bonoyu imzaladığını açıkladığı olayda, imzanın kim tarafından atıldığının şirket elemanınca bilinmesi karşısında, suçun yasal unsurlarının oluşmadığına” karar verilmiştir.¹⁷⁸ Yine benzer bir olayda suçun manevi unsurunun oluşmayabileceği ifade edilmiştir.¹⁷⁹

Yargıtay’ın objektif olarak sahte belgeyle ilgili öğelerin gerçekleştiği kimi olaylarda, eşin diğer eş adına, kardeşin diğer kardeşi yerine bir belgeye imza atmalarının güvene dayandığı düşüncesinden hareketle suçun manevi unsurunun oluşmadığına karar verdiği görülmektedir.¹⁸⁰

Belgeyi düzenleyenin bilgi ve rızasıyla belgeye ilave yapılması halinde de Yargıtay, failde zarar verme bilincinin bulunmadığını ve suçun manevi unsurunun oluşmayacağını kabul etmektedir.¹⁸¹

III. SUÇUN DEĞİŞİK GÖRÜNÜM BİÇİMLERİ

A. Teşebbüs

204. maddedeki suçlar, seçimlik hareketlerden herhangi birine yönelik icra hareketinin bitirilmesi ile tamamlanmakta, ayrıca bir zararın doğması aranmaktadır. Örneğin, sahte belge düzenlemeye yönelik icra hareketinin bitirildiği an suç tamamlanmıştır. Fakat, failin sahte belge düzenleme ve kullanma biçimindeki seçenek hareketlerden ikisini de yerine getirmesi durumunda, suç sahte belgenin düzenlenmesiyle tamamlanmakla birlikte suçun işlenmesi kullanma ile bitmektedir.¹⁸² Örneğin, sahte kambiyo senedi düzen-

lenmesi ile suç tamamlanmakta, fakat icra dairesine takip için başvurduğu (kullandığı) anda bitmekte ve bu başvuru anı ile dolandırıcılık suçunun icrasına başlanılmaktadır.¹⁸³ Bu nedenle zamanaşımının hesaplanmasında, kullanma tarihinin esas alınması gerekir. Belgenin kullanılma halinin sürüyor olması, eylemin temadi ettiği anlamına gelmez. Çünkü belgenin ilk kullanılma anında suçla korunan yarar ihlal edilmiş, kamu güveni zarar görmüş olduğundan, suç tamamlanmıştır. Belgenin kullanılmasının sürmesi, işlenen diğer bir suçun (örneğin dolandırıcılığın) temadi ettiğini gösterebilir. Bu nedenle, sahte belgeyi düzenlediği halde kullanmayan fail bakımından eylem düzenleme tarihinde, ayrıca kullanmış ise, kullanma tarihinde sona ermektedir. Örneğin, sahte sürücü kimlik kartı düzenlemiş ve hiç kullanmamış iken bir ay sonra genel aramada kolluk görevlisine ibraz etmiş ise, suç ibraz tarihinde sona ermiştir.

Gerçekleşme olasılığı az olmakla birlikte, icra hareketinin failin iradesi dışında tamamlanamaması halinde teşebbüs gerçekleşir. İcra hareketinin failin iradesiyle kesilmesi durumunda gönüllü vazgeçme hükümleri uygulanır.

Aldatma yeteneği bulunmayan sahtecilik fiilinde, aslında icra hareketleri tamamlanmasına karşın, oluşturulan belgenin hukuki değerinin ve dolayısıyla eylemin zarar verme olasılığının bulunmaması nedeniyle suç teşkil etmediği kabul edilmektedir. Bu nedenle fail, aldatma yeteneği olmayan belge dolayısıyla sahteciliğe teşebbüsten de sorumlu tutulamaz.

B. İştirak

Suçta iştirake ilişkin genel hükümler uygulanır.

İkinci fıkradaki suç yalnızca kamu görevlisince göreviyle bağlantılı olarak işlenebilir. Bu nedenle özgü suç olarak düzenlenmiştir. İkinci fıkra bakımından failin kamu görevlisi olması ve suça konu sahte belgeyi düzenlemekle veya kullanmakla görevli bulunması zorunludur. Aynı dairede görevli olsa bile, ilgili belgeyi düzenleme, kullanma görevi bulunmayan kişinin sahtecilik eylemi ikinci fıkraya değil, ilk fıkraya girmektedir.

178 11.CD. 26.11.2007, 123/8477.

179 “Saniğin suça konu çeki sanık Bülent’in bilgisi ve talimatı üzerine, tanıklar A.N. ve M.B. yanında imzaladığını, aynı şekilde imzaladığı başka çeklerin şirket tarafından ödendiğini savunması karşısında, saniğin suç işleme kastıyla hareket edip etmediğinin tespiti açısından, adı geçen tanıklar dinlenilip, sonucuna göre hukuki durumunun takdiri gerektiği gözetilmeden, eksik soruşturma ile karar verilmesi kanuna aykırıdır.” 6.CD. 6.12.2005, 13639/11382.

180 “Resmi belgeye eş sayılan kambiyo senetleri esasta özel belge olup, keşidecinin önceden verdiği yetkiye dayanılarak onun yerine imza konulmasında sahtecilik suçunun manevi öğesinin oluşmayacağı...” 6.CD. 20.3.2006, 2395/2519.

181 “Saniğin suça konu senet üzerindeki ilaveleri şikayetçinin bilgi ve rızası dahilinde ilave ettiğini savunması, bu savunmayı doğrulayan şikayetçinin 8.10.2003 tarihli mahkemedeki beyanı karşısında; suçun yasal unsurları itibarıyla oluşmadığını takdir eden mahkemenin kabulünde bir isabetsizlik bulunmamaktadır.” 11.CD. 5.6.2006, 1554/5105.

182 Selçuk, Karşıoylarım, 2001, s. 261.

183 Kıymetli evrakta sahtecilik suçunun failin tasarruf alanından çıkıp, üçüncü kişilere sunuldu anda tükeneyeceği, biteceği İtalyan Yargıtay’ının 27.11.1989 tarihli bir kararında da belirtilmiştir; Selçuk, Karşıoylarım, Ankara 2001, s. 261.

Sivil bir kişinin, düzenlediği sahte resmi belgeyle kamu görevlisini aldatıp onun da sahte bir resmi belge düzenlemesine yol açması durumunda, sivil kişi 204/1. madde ile cezalandırılacak, kamu görevlisi yönünden suçun manevi unsuru oluşmayacaktır. Fakat, kamu görevlisinin, sahte belgeyi resmi işleme esas alması nedeniyle, koşulları varsa ihmali davranışla görevi kötüye kullanma suçundan (m.257/2) sorumlu tutulması gerekir.

Özgü suçlarda suçu yalnızca aynı nitelikleri taşıyan kişi işleyebileceğinden, 204/2. maddedeki suçta katılan sivil kişiler veya göreviyle bağlantılı olmaksızın iştirak eden kamu görevlileri, azmettiren ya da yardım eden olarak 204/2. maddeden sorumlu tutulur. Buna karşın, müşterek faillikte bağlılık kuralının (m.40/2) bir etkisi yoktur.¹⁸⁴ Bu nedenle suça müşterek fail olarak katılanların her birinin fail olarak sorumlu tutulması gerekir. Örneğin kamu görevlisinin yetkili olduğu bir belgeyi sahte olarak düzenlemesi, sivil kişinin de bunu kullanması durumunda, kamu görevlisi fail 204/2. madde, sivil fail 204/1. maddeler ile sorumlu tutulmalıdır.¹⁸⁵

Bir başka örnek verirsek; kamu görevlisinin düzenlemeye yetkili olduğu resmi belgeyi sahte düzenleme eylemini, sivil kişiyle birlikte icra etmesi durumunda müşterek fail olduklarından, kamu görevlisi 204/2, sivil kişi ise 204/1. madde ile sorumlu tutulmalıdır.¹⁸⁶ Buna karşın Yargıtay'ın müşterek faillik konusunda da bağlılık kuralını uyguladığı görülmektedir.¹⁸⁷

¹⁸⁴Örneğin kamu görevlisinin gerçek bir resmi belgede değişiklik yaparak sahtecilik fiilini icra etmesini sivil bir kişiyle birlikte gerçekleştirmesi halinde, her ikisi de fiilin işlenmesinde hakimiyet sahibidir. Aslında sivil kişinin, eylemi 204/1. madde ile birlikte, kamu görevlisi failin 204/2. madde kapsamındaki eylemine iştirak olarak da ortaya çıkmakla birlikte, ortada görünüşte içtima şekillerinden asli-tali norm ilişkisi bulunmakta olup, bu hallerde asli normun önceliği (veya yardımcı normun sonralığı) kuralı gereğince (ki faillik-şeriklik ilişkisinde faillik asli normdur) sivil kişinin yalnızca faillikten sorumlu tutulması gerekir. Dolayısıyla müşterek faillikte bağlılık prensibinin bir etkisi de bulunmamaktadır; **Özgenç**, Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, 3. Bası, Ankara 2008, s. 492; **Koca/Üzülmez**, Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, Ankara 2008, s. 432.

¹⁸⁵Fakat Yargıtay'ın aksi yönde uygulaması bulunmakta olup, karar örneği için, 'kamu görevlisi failin kullanma eylemi' başlığı altına bakılmalıdır.

¹⁸⁶**Taşdemir/Özkepir**, Sahtekarlık Suçları, 2009, s. 64.

¹⁸⁷"Sanık Berces'in Noter Başkatibi olan diğer sanık Müslüm ile birlikte fikir ve eylem birliği içerisinde, okuma yazma bilmeyen ve felçli olduğu anlaşılan, katılan Mehmet Y. a

Kamu görevlisinin düzenlediği sahte belgeyi sivil kişinin kullanması halinde, ilki düzenleme, ikincisi de kullanma eylemleri dolayısıyla müşterek fail durumundadır.

Sahte belgeyi (örneğin hayali bir kişiyi borçlu gösteren bonoyu) yalnızca bulundurma eylemi suç teşkil eder mi? Kanun, sahte belgenin bulundurulmasını değil, kullanılmasını suç olarak kabul etmiştir. Kullanma hareketi, bulundurmaya zorunlu kılsa da, bulundurma kullanmayı kapsamaz. Gerçekten, sahte resmi belgeyi düzenlettiren kişi 'azmettirme' nedeniyle, düzenlemeye veya belgenin başka bir kullanıcıya ulaştırılmasına yardımcı olan kişi 'yardım eden' sıfatıyla sorumlu tutulacaktır. Fakat, belgenin düzenlenmesi ve eylemin tamamlanması aşamasında hiçbir katılımı bulunmayan bir kişinin sonradan sahte belgeyi düzenleyen kişiden kullanmak amacıyla temin etmesi halinde, düzenlemeye iştirak etmiş olmadığı gibi, henüz kullanmanın icra hareketleri başlamadığından eylemi kullanmaya teşebbüs de sayılamayacaktır. Fakat, aslında azmettiren (düzenleten) failin aksini savunup, sonradan temin ettiğine veya bulduğuna yönelik savunmalarıyla karşılaşılırsa, fiilin niteliği araştırılmalıdır.

C. İçtima

204. maddenin her iki fıkrasındaki suçlar, bu fıkralarda belirtilen seçimlik hareketlerden birinin işlenmesi ile tamamlanmaktadır. Fakat, seçimlik hareketlerden birden fazlasının işlenmesi halinde de eylem tek suç kabul edilmektedir. Örneğin, gerçeğe aykırı resmi belge düzenleyen ve bunu kullanan kamu görevlisi, 204/2. madde ile bir kez cezalandırılır.

Yargıtay, sahte belgenin birden fazla kullanılması halinde de tek suç oluştuğunu ve zincirleme suçun uygulanamayacağını kabul etmektedir :

yeşil kart ve vakıftan yardım alması için belgelere parmak basması gerektiğini söyleyip, anılan belgeler yerine taşınmaz satış vekaletnamesine parmak bastırarak katılanın iradesini yansıtmayan sahte vekaletname düzenlettirip bu vekaletname ile Tapu Sicil Müdürlüğü'nde sahte satış işlemleri yaptıkları sübute ermekle zincirleme şekilde resmi belgede sahtecilik suçundan 765 sayılı TCK.nun 339/1, 80, (5237 sayılı TCK.nun 204/2-3, 43) maddeleri gereğince mahkumiyetlerine karar verilmektedir." 11.CD. 11.3.2009, 2006/6332 - 2009/2310

“Sahte belgenin kullanılması, düzenlemenin doğal sonucu olup, bu nedenle zincirleme suç hükümleri uygulanamaz”¹⁸⁸

Farklı yer ve zamanlarda birden fazla kişiye karşı işlenen sahtecilik eylemleri, bağımsız suçlar oluşturmaktadır.¹⁸⁹

TCK 212. madde ile özel bir gerçek içtima kuralı düzenlenmiştir. Bu hükme göre, sahte resmi belgenin başka bir suçun işlenmesinde kullanılması durumunda, fail hem sahtecilik, hem de ilgili suçtan dolayı sorumlu tutulacaktır. Bu bakımdan, kamu görevlisinin sahtecilik yaparak zimmet veya rüşvet suçlarını işlemesi durumunda, sahtecilik suçu ile işlediği diğer suç ayrıca oluşur ve iki suçtan cezalandırılır.

Banka ve kredi kartlarındaki sahtecilik fiilleri kanununun 245. maddesinde düzenlenmiştir. Ayrıca, 23.2.2006 tarihli ve 5464 sayılı Banka Kartları ve Kredi Kartları Kanununun (RG. 1.3.2006-26095) 37. maddesinde de özel bir sahtecilik suçu düzenlenmiştir. Bu konuda 245. madde hakkındaki açıklamalara göz atılmalıdır.

765 sayılı Kanununun 348. maddesinde düzenlenen, resmi belgeyi bozma, yok etme veya gizleme eylemleri, 5237 sayılı Kanununun 205. maddesinde düzenlenmiştir.

Birden fazla sahte belge düzenlenmişse, aynı suç işleme kararı bulunuyorsa zincirleme suç sayılarak 43. madde uygulanır. Aynı suç işleme kararının varlığı bakımından, suç tarihleri, sahteciliğe konu belgelerin niteliği, aidiyeti, ilişkin oldukları yer ve kişiler gibi çeşitli öğelerden yararlanılmalıdır.

Failin aynı mağdura karşı bir suç işleme kararıyla farklı zamanlarda işlediği sahtecilik fiillerinde 43/1. madde uygulanır.

Sahteciliğin birden fazla mağdura karşı tek fiille işlenmesi durumunda ise 43/2. madde ile uygulama yapılır.

Yargıtay, birden fazla belgenin aynı anda düzenlenmesi veya bu belgelerin bir mağdura karşı aynı anda kullanılması hallerinde, “değişik zamanlarda bir kişi-

ye karşı aynı suçun birden fazla işlenmesi” koşulunun gerçekleşmemesi nedeniyle 43. maddenin uygulanamayacağını ve eylemin tek suç oluşturduğunu kabul etmektedir.¹⁹⁰ Esasen kanun koyucunun 43/1. maddesini düzenlerken, bir mağdura aynı anda tek fiille birden fazla suçun işlenemeyeceğinden hareket edildiği düşünülmelidir.¹⁹¹ Diğer yandan, (düzenleyen ve kullanan kişinin aynı fail olduğu örnekte) birkaç sahte belge aynı anda kullanılsa dahi, bunların düzenleme zamanları farklı olabilir. Bu nedenle, böyle bir durumda fiil sayısının tayininde düzenleme tarihi esas alınmalıdır. Başka bir örnekte aksi de meydana gelebilir. Örneğin aynı anda düzenlenen sahte belgelerin, düzenleyen fail tarafından farklı zamanlarda kullanılması söz konusu olabilir. Bu takdirde de kullanma esas alınarak fiil sayısı belirlenmelidir.

Birden fazla sahte belge düzenlenmesi ve kullanılması eylemlerinde, koşulları oluştuğunda 43. madde

190“Sanığın, borcuna karşılık hayali kişiler adına 23 adet sahte bono düzenleyerek şikâyetçiye ibraz ettiğinden bahisle açılan kamu davasında; suça konu bonoların aynı anda verilmesi halinde suç tarihinde yürürlükte bulunan 765 sayılı TCK. nun 80. maddesinin uygulanmasının gerektiği, buna karşılık 01.06.2005 tarihinde yürürlüğe giren 5237 sayılı TCK. nun 43. maddesinde, 765 sayılı Yasanın 80. maddesinden farklı olarak “değişik zamanlarda” denilmesi karşısında aynı anda işlenen fiillerde zincirleme suça ilişkin hükümlerin uygulanma olanağı bulunmadığından *tek bir resmi belgede sahtecilik suçundan hüküm kurulması*, ancak sanığın güttüğü amaç ve saik, suç konusunun önemi, kastın yoğunluğu ve sahte belge çokluğu dikkate alınarak temel cezanın alt sınırından uzaklaşarak tayini gerektiği göz önüne alınmalıdır.” 11.CD. 25.02.2009, 2008/17340 - 2009/1385

“Olay tarihinde, şüphe üzerine kolluk kuvvetlerince durdurularak yapılan üst araması sırasında sanığın üzerinde suça konu sahte olarak düzenlenmiş iki adet nüfus cüzdanı bulunması karşısında; TCK.nun 43. maddesi uyarınca aynı suçun değişik zamanlarda işlenmesi halinde zincirleme suçun oluşacağı gözetilerek suça konu sahte nüfus cüzdanlarının hangi tarihlerde düzenlendiği tespit edilip, *aynı anda düzenlenmesi halinde tek suç*, aksi takdirde suç işleme kararındaki birlik değerlendirilerek zincirleme suç ya da iki ayrı suç oluşup oluşmayacağı tartışılması gerektiği gözetilmeden yazılı şekilde hüküm kurulması, yasaya aykırıdır.” 11.CD.11.05.2009, 4398/6121

191 Belirtmek gerekir ki, fizik kuralları gereği birden fazla sahte belgenin aynı ‘anda’ düzenlenmesine olanak yoktur. Fakat, hukuken çık kısa zaman aralıkları aynı zaman dilimi olarak kabul edilir. Örneğin, mağdura birkaç tokat vurulması halinde, her bir tokat yaralama suçuna vücut vermeye yeterli iken, hukuken önemi bulunmayan kısa sürelerle tekrarlanan bu hareketlerin tümü tek fiil teşkil etmektedir. Bu bakımdan, birden fazla belgenin çok kısa zaman aralıklarında düzenlenmesi hukuken aynı anda kabul edilmelidir. Eğer belgelerin hukuken önemi haiz bir zaman farkı ile düzenlendiği kabul edilirse, birden fazla fiilin bulunduğu düşünülmelidir.

188 11.CD. 24.12.2008, 13317/13752.

189 11.CD. 7.5.2008, 755/4666.

uygulanılır :

“Nüfus idaresinden sahte hüviyet cüzdanı çıkartıp bu belgeyi kullanarak noterde imza sirküleri düzenleyen ve bununla birlikte sahte düzenlenmiş vergi levhası, ikametgah il mühaberleri ve ücret bordroları ile bankaya müracaat ederek kredi alan sanıkların eylemlerinin, zincirleme şekilde sahtecilik suçunu oluşturduğu gözetilmelidir.”¹⁹²

Birden fazla sahte belgenin aynı mağdura karşı farklı zamanlarda kullanılmasında da sahteciliğin zincirleme olarak işlendiği kabul edilmiştir.¹⁹³

25/04/2006 tarihli ve 5490 sayılı Nüfus Hizmetleri Kanununun (RG. 29/04/2006-26153) 67/1. maddesinde özel bir sahtecilik suçu ihdas edilmiştir.¹⁹⁴ Bu suça ilişkin ceza miktarı genel sahtecilik suçuna göre çok düşük tutulmuştur. Fakat, 5490 sayılı Yasanın yeni tarihli ve özel bir yasa olması ve suçun özel nitelikli sahtecilik suçu olarak düzenlenmesi nedeniyle yalnızca bu yasanın uygulanması gerekmektedir.

192 11.CD. 7.5.2008, 2162/4612.

193 “Sanığın, kardeşi Yılmaz’a ait nüfus cüzdanına kendi fotoğrafını yapıştırarak noterde düzenlettiği imza sirküsünü kullanarak Vakıfbanktan aldığı çeki keşide ederek, kira borcuna karşılık Yusuf’a vermekten ibaret eylemlerinin bir bütün halinde 204/1-3, 43. maddelerde yazılı zincirleme resmi belgede sahtecilik suçunu oluşturduğu gözetilmeden iki ayrı suç kabulüyle fazla ceza tayini kanuna aykırıdır.” 11.CD. 1.4.2008, 8589/2323

194 Gerçek dışı beyan

5490 - MADDE 67- (1) Gerçeğe aykırı yerleşim yeri veya cüzdan talep belgesi veren köy veya mahalle muhtarları ile herhangi bir işlem sebebiyle nüfus müdürlüğüne gerçek dışı beyanda bulunanlar ve bunlara tanıklık edenler altı aydan dört yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.

(2) Adrese ilişkin yükümlülükleri yerine getirmeyen ve yasaklara aykırı hareket eden kamu görevlileri 26/9/2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanununun kamu idaresinin güvenliğine ve işleyişine karşı suçlara ilişkin hükümlerine göre cezalandırılır.

ATIF YAPILAN ESERLER

Arslan, Çetin/Azizağaoğlu, Bahattin, Yeni Türk Ceza Kanunu Şerhi, Ankara 2004

Artuk, E./Gökçen, A./Yenidünya,C., Ceza Hukuku Özel Hükümler, 9. B. Ankara 2008

Aşaner,H./Güven,Ö./Yalvaç, G./Özdemir, Ö./Erel,K., CGK Kararları, Ankara 2008

Artuç/Akkaya/Gedikli, 2006 - 2008 İçtihatları İle Türk Ceza Kanunu, Ankara 2008

Cengiz, Sibel, Evrakta Sahtekarlık Suçları, 2007

Başpınar, Veysel, Borç Sözleşmelerinin Kısmi Butlanı, Ankara 1998

Bakıcı, Sedat/Yalvaç, Gürsel, Ceza Hukuku Özel Hükümleri 2 – Ankara 2008

Bayraktar, Köksal, Türk Ceza Kanununda Kamu Düzeni, Kamunun İtimadı ve Kamunun Selameti Aleyhine İşlenen Cürümler, Değişen Toplum ve Ceza Hukuku Karşısında TCK.nın 50. Yılı ve Geleceği, İstanbul 1977, s. 591 – 617.

Gökçen, H.Tahsin/Artuç, Mustafa, Kamu Görevlisi Ve Özel Soruşturma Usulleri, 2.B. Seçkin Yayınevi, Ankara 2008

Gökçen, H. Tahsin, Görevi Kötüye Kullanma, Zimmet, Banka Zimmeti, İrtikap, Rüşvet Suçları ve Kamu İdaresine Karşı İşlenen Suçlar, Seçkin Yayınevi, Ankara 2008

Gökçen, Ahmet, Yeni Türk Ceza Kanununda Resmi Belgede Sahtecilik Suçları, Hukuk ve Adalet Dergisi, Ekim 2005, S.6-7, s. 180-217

Ekinci, Mustafa/Esen, Sinan, Açıklamalı ve İçtihatlı Sahtecilik, Hırsızlık, Gasp, Dolandırıcılık, Emniyeti Suiistimal, Bilişim Alanında Suçlar, Ankara 2003

Esen, Sinan, Mal Varlığına Karşı Suçlar, Belgelerde Sahtecilik ve Bilişim Alanında Suçlar (Kısaltma; Sahtecilik), Ankara 2007

Erem, Faruk, Türk Ceza Kanunu Şerhi, Özel Hükümler, C. II, Ankara 1993